

Univerzita Karlova v Praze

Husitská teologická fakulta

Diplomová práce

Sociální postavení žadatelů o azyl v České republice

Social Standing of Asylum Applicants in the Czech Republic

Katedra: Katedra psychosociálních věd a etiky

Studijní obor: Husitská teologie – psychosociální studia

Forma studia: prezenční

Vedoucí práce:

PhDr. Anna Arnoldová

Autor:

Lukáš Verner

Praha, 2007

Poděkování

Děkuji vedoucí diplomové práce PhDr. Anně Arnoldové za odborné vedení, neocenitelnou pomoc a cenné připomínky při jejím zpracování.

Lukáš Verner

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předloženou diplomovou prací s názvem Sociální postavení žadatelů o azyl v České republice vypracoval samostatně s použitím literárních pramenů, které jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Praze, dne:

.....

Lukáš Verner

Anotace

Diplomová práce je zaměřena na problematiku sociálního postavení žadatelů o azyl jako důsledku migračních přesunů cizích státních příslušníků na území České republiky.

Pozornost je orientována na legislativu věnující se azylové problematice a na instituce, které tuto legislativu mají naplňovat či které v rámci azylové procedury na území ČR operují. Důraz je kladen i na samotný průběh azylové procedury.

Závěr práce obsahuje hodnocení změn a možného vývoje v oblasti azylové problematiky.

Klíčová slova

azyl, dobrovolný návrat, nelegální imigrant, nevládní organizace, nezletilý bez doprovodu, pobytové středisko, pohovor, postavení uprchlíka, přijímací středisko, žadatel o azyl

Annotation

This dissertation focuses on questions of social standing of asylum applicants, as a result of foreign migration transfers onto the territory of the Czech Republic.

The attention is orientated on the asylum framework legislation and on the institutions, which are charged to fulfil this legislation or those which operate in the field of asylum administration in the Czech Republic. Accent is put on the very process of the asylum administration procedure itself.

The conclusion contains evaluation of the recent changes and eventual future development in the issues of asylum administration.

Key words

asylum, asylum applicant, refugee status, reception centre, accomodation centre, voluntary return, unaccompanied minor, interview, illegal immigrant, non-governmental organization

Obsah

1.	Úvod.....	8
1.1.	Migrace.....	8
1.1.1.	Legální migrace.....	9
1.1.2.	Nelegální migrace.....	9
1.2.	Slovník základních pojmů.....	10
1.3.	Uprchlíci.....	12
1.4.	Vývoj počtu žadatelů o azyl v ČR.....	13
2.	Stat'.....	15
2.1.	Institucionální rámec.....	15
2.1.1.	Zákon o azylu.....	15
2.2.	Průběh a fáze azylové procedury.....	16
2.3.	Dobrovolné repatriace.....	23
2.4.	Mezinárodní instituce.....	25
2.4.1.	Organizace spojených národů (OSN).....	25
2.4.2.	Mezinárodní organizace pro migraci (IOM).....	26
2.4.3.	Mezinárodní centrum pro rozvoj migrační politiky (ICMPD)	26
2.5.	Evropská unie (EU).....	27
2.5.1.	Evropský uprchlický fond (EUF).....	28
2.6.	Vládní sektor.....	30
2.6.1.	Správa uprchlických zařízení (SUZ).....	30
2.6.1.1.	Přijímací středisko (PřS).....	34
2.6.1.2.	Pobytové středisko (PoS).....	35
2.6.1.3.	Zařízení pro zajištění cizinců.....	37
2.6.1.4.	Integrační azylové středisko (IAS).....	41
2.7.	Nevládní sektor.....	44
2.7.1.	Nevládní neziskové organizace.....	44
2.8.	Doplňková ochrana.....	47
2.9.	Nezletilí bez doprovodu.....	49
2.10.	Vzdělávání.....	50

2.10.1.	Výuka českého jazyka.....	52
2.11.	Zdravotní péče.....	53
3.	Závěrečné shrnutí.....	55
4.	Seznam použité literatury a pramenů.....	59
5.	Přílohy.....	61

1. Úvod

Pro Českou republiku je příchod žadatelů o azyl poměrně novým fenoménem. Od roku 1948 bylo Československo zemí, odkud lidé kvůli utlačování a hrozícím represím odcházeli. Největší odliv probíhal v několika vlnách, hlavně po roce 1948 a v období tzv. normalizace v 70. letech. Situace se rapidně změnila s příchodem demokracie po roce 1989. Nejdříve se ČR stala spíše tranzitní zemí sloužící migrantům jako přestupní stát na cestě dál do západní Evropy, postupem času (od konce 90. let) se ČR mění v cílovou zemi pro velkou část žadatelů.

V době po konci studené války se hlavním důvodem přesídlení staly vnitřní konflikty podněcované národnostními, etnickými a náboženskými spory a s tím související netolerance. Mezi hlavní konflikty, které zapříčinily migrační vlny, lze označit válku na Balkáně v polovině devadesátých let a konflikt v Čečensku.

Azylové a migrační otázky jsou dvě různé, ale avšak úzce související oblasti. Úvodem budou vysvětleny základní pojmy související s migrací a problematikou uprchlíků, poté se budeme věnovat stěžejní oblasti, kterou jsou podmínky azylové procedury na území ČR. V této oblasti také nelze pominout situaci tzv. azylantů (úspěšných žadatelů o azyl).

1.1. Migrace

Lidé migrují odjakživa, v historii většinou v důsledku přírodních katastrof nebo z politických a náboženských důvodů. Od 17. století začali lidé migrovat i z ekonomických důvodů, hlavně do měst a ekonomicky se rozvíjejících oblastí.¹ Po druhé světové válce se

---

¹ Migrace do ČR, Člověk v tísni, Praha 2006, str.3

především západní Evropa změnila ze zdrojového území emigrantů v oblast cílové destinace.

Z časového hlediska lze migraci dělit na krátkodobou, střednědobou, trvalou a opakovanou. Rozlišit lze také dobrovolnou a nucenou, legální a nelegální migraci.

1.1.1. Legální migrace

První kategorii legální migrace tvoří cizinci, kteří mohou na území České republiky vstupovat jen na základě cestovního dokladu a mohou zde také neomezenou dobu pobývat, aniž by byli povinni žádat o povolení trvalého pobytu. Touto skupinou jsou občané EU² a jejich rodinní příslušníci.

Druhá kategorie je rozdělena podle délky setrvání obyvatelů tzv. „třetích“ států na území České republiky. Doba krátkodobého pobytu je stanovena nejvýše tři měsíce, pokud účel pobytu vyžaduje dobu delší, cizinec může požádat o vízum k pobytu nad devadesát dní, popř. o trvalý pobyt (nad jeden rok). Toto vízum bývá uděleno hlavně z důvodů pracovních, studijních, nebo za účelem sloučení rodiny.³

Počet žádostí o víza na zastupitelských úřadech je nejvyšší v Rusku, následuje Ukrajina, Turecko, Tchaj-wan a Bělorusko.⁴

1.1.2. Nelegální migrace

Nelegální migrace ovlivňuje vnitřní bezpečnost jak České republiky, tak i ostatních států Evropské unie. Je vnímána jako vážná hrozba hlavně v důsledku větší strukturovanosti organizovaného zločinu a možnosti činnosti teroristických skupin na území státu.

---

² Pro občany Islandu, Lichtenštejnska, Norska a Švýcarska platí stejná pravidla jako pro občany EU.

³ Cizinců s trvalým pobytem nebo vízem nad 90 dní žije na území ČR přes tři sta tisíc (asi 2,5 % obyvatelstva). Oproti západním zemím je toto procento malé, ve středoevropském kontextu hodnota odpovídá okolním zemím. (Migrace do ČR, Člověk v tísni, Praha 2006, str.3)

⁴ Migrace na území ČR za rok 2005, MVČR, Praha, 2005, str. 6

V této souvislosti je potřeba hovořit jak o případech nelegálního vstupu osob přes státní hranice či případech nedovoleného způsobu opuštění státu, tak zejména pokud se jedná o nelegální pobyt na území České republiky.⁵

1.2. Slovník základních pojmů

azyl - ochranný pobyt, který stát poskytuje příslušníku jiného státu nebo osobě bez státní příslušnosti v souvislosti s jejím pronásledováním zpravidla z důvodů politických (v ČR jsou důvody udělení azylu specifikovány v zákoně o azylu)

azylant - cizinec, kterému byl udělen azyl

azylové zařízení - zařízení zřizovaná ministerstvem vnitra, která slouží k ubytování žadatelů o azyl či azylantů. Podle účelu se rozlišují tři druhy: přijímací středisko, pobytové středisko a integrační azylové středisko

bezpečná třetí země - podle zákona o azylu se bezpečnou třetí zemí rozumí stát jiný než stát, jehož je cizinec státním občanem, ve kterém cizinec pobýval před vstupem na území, a do kterého se může tento cizinec vrátit a požádat o udělení postavení uprchlíka podle mezinárodní smlouvy, aniž by byl vystaven pronásledování, mučení, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu. Přichází-li žadatel o azyl ze státu, který Česká republika považuje za bezpečnou třetí zemi, lze jeho žádost zamítnout jako zjevně nedůvodnou;

bezpečná země původu - podle zákona o azylu se bezpečnou zemí původu rozumí stát, jehož je cizinec státním občanem, v němž státní moc dodržuje lidská práva a je způsobilá zajistit dodržování lidských práv a právních předpisů. Bezpečnou zemí původu neopouštějí její občané z důvodů pronásledování za uplatňování politických práv a svobod, nebo

---

⁵ Migrace na území České republiky za rok 2005, MVČR, Praha 2005, str. 14

ze strachu z pronásledování z důvodů rasy, náboženství, národnosti, příslušnosti k určité sociální skupině nebo pro zastávání určitých politických názorů. Jedná se o stát, který ratifikoval a dodržuje mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách a který umožňuje činnost právníkům osobám, které dohlížejí nad stavem dodržování lidských práv. Přichází-li žadatel o azyl ze státu, který Česká republika považuje za bezpečnou třetí zemi, lze jeho žádost zamítnout jako zjevně nedůvodnou

emigrace - změna místa pobytu směrem z regionu

imigrace - změna místa pobytu směrem do regionu

prohlášení o úmyslu žádat o azyl - písemný nebo do protokolu učiněný projev vůle cizince, ze kterého je zřejmé, že cizinec hledá v České republice ochranu před pronásledováním. Pro účely poskytování zdravotní péče a bezplatného poskytování ubytování, stravy a dalších služeb se hledí na cizince jako na žadatele o azyl. Po tuto dobu rovněž nelze ukončit pobyt cizince na území

překážky vycestování - podle zákona o azylu se jedná o objektivní skutečnosti v zemi původu žadatele o azyl, při jejichž zjištění nelze ukončit jeho pobyt na území České republiky

řízení o udělení azylu - výkon správních činností směřující k posouzení skutečností uvedených v žádosti o udělení azylu v souladu s příslušnými právními normami, je zahájeno podáním žádosti o udělení azylu

vnější hranice - na základě Schengenských dohod se vnější hranicí rozumí hranice smluvních stran na zemi a na moři, jakož i letiště a námořní přístavy, pokud nejsou vnitřními hranicemi

vnitřní hranice - na základě Schengenských dohod se vnitřní hranicí rozumí společné pozemní hranice smluvních stran

země původu - země, jejímž je žadatel o azyl státním příslušníkem. V případě, že jde o osobu bez státní příslušnosti, je to stát jejího posledního trvalého bydliště⁶

1.3. Uprchlíci

Zvláštní postavení mezi migranty mají uprchlíci podle Ženevské úmluvy o právním postavení uprchlíka.⁷ Uprchlíkem se rozumí osoba, která se nachází mimo svou vlast a má oprávněné obavy⁸ před pronásledováním z důvodů rasových, náboženských, národnostních nebo z důvodů příslušnosti k určitým společenským vrstvám nebo i zastávání určitých politických názorů. Je neschopna přijmout, nebo vzhledem ke shora uvedeným obavám odmítá, ochranu své vlasti. Totéž platí pro osobu bez státní příslušnosti nacházející se mimo zemi svého dosavadního pobytu následkem shora zmíněných událostí.⁹

Některé životu nebezpečné situace hrozí všem osobám bez rozdílu – například jedná-li se o občanskou válku, cizí invazi nebo agresi, obecné násilí a rozpad práva a pořádku. Nepostihují-li takové podmínky jen určité etnikum, náboženskou, sociální nebo politickou skupinu, potom kritéria Ženevské úmluvy nemusí být splněna. Dotyčná osoba však -

---

⁶ <http://www.mvcr.cz/azyl/slovník.html>

⁷ Dnes je na světě necelých 20 milionů uprchlíků a žadatelů o statut uprchlíka (Migrace do ČR, Člověk v tísni, Praha 2006, str.3)

⁸ Podle UNHCR by se „opodstatněná obava z pronásledování“ měla řídit třemi obecnými principy:

- (i) *Obava z pronásledování* musí existovat jako subjektivní podmínka, jinými slovy, dotyčná osoba musí ukázat, že primárním důvodem pro podání žádosti o status uprchlíka byla skutečná obava či vědomí si rizika pronásledování.
- (ii) Musí existovat *objektivní skutečnosti* nebo *situace* dodávající důvěryhodnosti žadatelově obavě z pronásledování. Požadavek „opodstatněnosti“ vylučuje obavu čistě subjektivního rázu nebo obavu založenou jen na dohadu.
- (iii) Musí existovat „*rozumná možnost*“ nebo „*rozumná pravděpodobnost*“, že v případě navrácení žadatele do země původu dojde k obávanému pronásledování.

⁹ Úmluva o právním postavení uprchlíků z roku 1951, kap.I, Čl.1

podle stupně závažnosti hrozby – může mít na mezinárodní ochranu nárok. V této souvislosti můžeme najít důležitý opěrný bod pro rozšíření rozsahu mezinárodní ochrany i na tuto kategorii osob ve vývoji legislativy v oblasti ozbrojených konfliktů, mezinárodního trestního práva a mezinárodního humanitárního práva na ochranu civilistů, kterým je doplňková ochrana.¹⁰

1.4. Vývoj počtu žadatelů o azyl v ČR

O udělení mezinárodní ochrany od roku 1990 do března roku 2007 požádalo celkem 84650 cizinců. Jejich počet kulminoval v roce 2001 a od tohoto roku počet žadatelů klesá (vyjma mírného zvýšení v roce 2003). Trend snižování počtu žadatelů o azyl je zaznamenán jak v České republice, tak v ostatních zemích EU. V roce 2006 ČR evidovala 3016 žádostí o azyl, počet tak oproti roku 2005 (4021) klesl takřka o čtvrtinu. V současné době jsou hlavními zdrojovými zeměmi žadatelů Ukrajina, Bělorusko, Kyrgyzstán, Rusko, Vietnam a Mongolsko.¹¹

Pokles počtu žádostí byl nastartován vstupem České republiky do EU a uplatňováním tzv. dublinského systému. Ten určuje vždy jednu konkrétní zemi Unie, která je odpovědná za azylovou proceduru dotyčného žadatele. Vzhledem k tomuto systému jsou nejvíc zatížené hraniční státy Unie, smyslem přerozdělování prostředků na azylovou a migrační politiku je tyto nerovnosti eliminovat.

Na Ministerstvu vnitra vzniklo oddělení dublinského střediska, které má za úkol zjistit, zda žadatel už není v některé zemi EU účastníkem azylového řízení. Pokud se nějaký takový cizinec objeví, má středisko na starosti kontaktovat stát odpovědný za jeho azylovou proceduru a

---

¹⁰ Směrem ke společnému evropskému azylovému systému: Pohled UNHCR, 2003

¹¹ http://www.mvcr.cz/statistiky/2007/uprch02/2nz_02.html

přemístit jej. Vyřizuje též žádosti od ostatních členských států a realizuje transfery cizinců v azylových řízeních do ČR.¹²

---

¹² V koce 2006 bylo odesláno celkem 232 žádostí o transfer žadatele do jiné země EU (nejčastěji do Polska), realizovaných transferů do ČR proběhlo 270. (Zpráva o činnosti Dublinského střediska za rok 2006)

2. Stat'

V hlavní části této práce nejprve rámcově osvětlíme legislativu týkající se tématu. Pozornost je věnována různým mezinárodním, vládním a nevládním organizacím, které se azylové problematice věnují nebo se jich dotýká. Jsou zde popsány podmínky v různých azylových zařízeních a situace, které mohou v různém stupni pokročilosti žádosti o udělení mezinárodní ochrany nastat.

2.1. Institucionální rámec

K řízení o udělení mezinárodní ochrany a k řízení o odnětí azylu je příslušné Ministerstvo vnitra.¹³ Orgánem zodpovědným za posuzování a rozhodování o azylových žádostech v první instanci by měl být jeden centrální specializovaný úřad. Úsekem Ministerstva vnitra, který zodpovídá za výkon úkolů v oblasti azylu, uprchlictví, koncepce imigrační politiky a rozhoduje v otázkách vstupu a pobytu cizinců, integrace cizinců a schengenské spolupráce¹⁴, je Odbor azylové a migrační politiky (OAMP).¹⁵

2.1.1. Zákon o azylu

Zákon o azylu¹⁶ upravuje například podmínky vstupu a pobytu cizince, který projeví úmysl požádat Českou republiku o mezinárodní

---

¹³ §8 zákona č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších předpisů

¹⁴ Schengenská spolupráce je označením spolupráce států v rámci tzv. schengenského prostoru, pro který se vžilo krátké označení „Schengen“. Jedná se o území států, na jejichž společných hranicích nejsou vykonávány hraniční kontroly. Kontrola se soustředí na tzv. vnější schengenské hranice (pozemní hranice, mezinárodní letiště a mořské přístavy) a je doprovázena úzkou spoluprací v dalších oblastech, která kompenzuje chybějící kontroly na vnitřních hranicích. (<http://www.mvcr.cz/azyl/schengen.html>)

¹⁵ OAMP je v sekci vnitřní bezpečnosti

¹⁶ zákon č. 325/1999 Sb. o azylu, ve znění pozdějších předpisů

ochranu formou azylu, pobyt azylanta na území České republiky, řízení o udělení mezinárodní ochrany formou azylu a řízení o odnětí azylu nebo doplňkové ochrany. Dále jsou zde definována práva a povinnosti žadatelů o udělení mezinárodní ochrany a azylantů a pro naše téma je zde důležitý popis azylových zařízení.

2.2. Průběh a fáze azylové procedury¹⁷

Přiznání či nepřiznání postavení uprchlíka přímo ovlivní život žadatele a jeho rodiny. To klade zvýšené nároky na zodpovědný přístup tazatele bez ohledu na to, zdali tato osoba přijímá v daném případě konečné rozhodnutí. Hlavním cílem řízení o přiznání postavení statutu uprchlíka je nabídnout spravedlivý a rychlý rozhodovací proces zajišťující co nejlepší dodržování mezinárodních právních závazků odvozených od nástrojů v oblasti uprchlických a obecných lidských práv.

Azylová procedura začíná prohlášením cizince (písemným nebo ústním) o úmyslu požádat o mezinárodní ochranu. Z tohoto prohlášení musí být zřejmé, že cizinec hledá v České republice ochranu před pronásledováním nebo před hrozící vážnou újmou.¹⁸ Toto prohlášení je oprávněn učinit na Policii ČR nebo pracovníkům Ministerstvu vnitra ČR. Od tohoto okamžiku se na cizince pro účely poskytování zdravotní péče a ubytování, stravy a jiných nezbytných služeb (viz níže) hledí jako na žadatele o udělení mezinárodní ochrany.

Podle statistik cizinci podávají žádost nejčastěji v azylových zařízeních a necelých 5 % ve věznicích, ostatní případy se vyskytují v řádu jednotek.

---

¹⁷ Účastníkem řízení podle zákona o azylu je žadatel o udělení mezinárodní ochrany, azylant, s nímž bylo zahájeno řízení o odnětí azylu, nebo osoba požívající doplňkové ochrany, s níž bylo zahájeno řízení o odnětí doplňkové ochrany.

¹⁸ § 3 zákona č. 325/1999 Sb. o, azylu, ve znění pozdějších předpisů

Cizinci, který učinil prohlášení, udělí policie vstupní vízum¹⁹ opravňující k pobytu na území po dobu nezbytnou k dostavení se do přijímacího střediska (viz níže) určeného ministerstvem.²⁰ Pokud je to nezbytně nutné, policie cizince na určené místo dopraví, přičemž náklady hradí ministerstvo. Ministerstvo bez zbytečného odkladu písemně vyzve cizince k podání žádosti o udělení azylu a ve výzvě určí místo a lhůtu k podání této žádosti.²¹ Ve výzvě ministerstvo cizince písemně poučí v mateřském jazyce nebo v jazyce, ve kterém je schopen se dorozumět.²²

Žádost

Žádost o udělení azylu (příloha 1) je velmi podrobný dotazník, který slouží jako důležitý zdroj informací o žadateli a je jedním z podkladů pro rozhodnutí o udělení mezinárodní ochrany. Cizinec je povinen uvést podrobné a pravdivé údaje, jinak se vystavuje nebezpečí, že jeho žádost bude zamítnuta. Mezi tyto údaje patří národnostní (etnická) příslušnost, ke které se žadatel hlásí a současné státní občanství. Pokud žadatel žádné nemá, je povinen uvést důvody, proč tomu tak je. Pro další průběh azylové procedury je také důležité uvedení všech jazyků, ve kterých je cizinec schopen se dorozumět.

Další položkou je rodinný stav a počet osob, k nimž má žadatel vyživovací povinnost. Pokud ještě nedovršily věku 18 let, má cizinec právo požádat o udělení mezinárodní ochrany jejich jménem. Žadatel dále uvede jména a příjmení, data a místa narození a rodinný poměr dalších rodinných příslušníků, kteří současně s ním žádají v České

---

¹⁹ samozřejmě nemusí vždy, viz. §3f

²⁰ § 3e zákona č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších předpisů

²¹ Pokud tak cizinec ve stanovené lhůtě neučiní, musí bez zbytečného odkladu vycestovat. (§54 zákona č. 325/1999 Sb. o azylu, ve znění pozdějších předpisů)

²² Článek 37 Listiny základních práv a svobod říká, že kdo prohlásí, že neovládá jazyk, jímž se vede jednání, má právo na tlumočníka, což zmiňuje i správní řád; pokud není stanoveno jinak, tlumočníka si hradí žadatel. Touto výjimkou je žadatel o azyl, za něhož tyto náklady hradí stát.

republice o azyl i ostatní členy rodiny, kteří se zdržují mimo území České republiky (a zda k některým z nich má vyživovací povinnost).

Pro tazatele je také důležitý seznam příbuzných nebo známých, kteří pobývají na území České republiky, s jejichž pomocí po dobu řízení o udělení azylu žadatel počítá. Je také povinen uvést, jakými doklady v současné době disponuje. Jedná se hlavně o cestovní pas a víza, přiznat musí i ostatní průkazy totožnosti. V žádosti by pak měl popsat místa, na kterých se zdržoval za posledních 10 let, a délku pobytu.

Dále uvede své náboženské vyznání, kdy a kde vykonával vojenskou službu a zda je on či některý jeho příbuzný členem nějaké politické strany nebo zda byl někdy soudně stíhán. Pokud má cizinec u sebe patřičné doklady, doloží nimi své dosažené vzdělání a uvede své předchozí povolání. V další části je žádost zaměřena na finanční prostředky, kterými cizinec disponuje, zda má movitý nebo nemovitý majetek, nárok na důchod nebo jinou sociální dávku nebo zda dostává nějakou materiální pomoc.

Jednou ze stěžejních částí dotazníku je žadatelův popis cesty ze země původu do České republiky. Musí zde uvést, kdy a z jakého důvodu opustil zemi původu a kde se od opuštění své vlasti do příjezdu zdržoval a do žádosti uvede, pokud již někde o azyl žádal. Pro dublinský systém je důležité, zda po odchodu z vlasti pobýval v jiném členském státu Evropské unie. Pokud ano, uvede ve kterém, délku, účel pobytu a povolení, na základě kterého na území tohoto státu pobýval. Následně žadatel popíše kdy, kde a jakým způsobem vstoupil na území členských států Evropské unie a následně České republiky. Uvede také, zda už v ČR pobýval, popř. z jakého důvodu. Pokud bere ČR pouze jako tranzitní zemi, popíše důvody, které ho k tomu vedou.

V nejdůležitější části žádosti má cizinec možnost objasnit důvody, které ho vedou k podání žádosti a rozvést je na samostatný list přiložený k žádosti a uvede, proč se bojí navrátit do své vlasti.

Dále je cizinec poučen o právech a povinnostech žadatele o udělení azylu a právu kdykoliv se obrátit se žádostí o pomoc na fyzickou nebo právnickou osobu zabývající se poskytováním právní pomoci či ochranou zájmů uprchlíků (většinou nevládní neziskové organizace) a na Úřad Vysokého komisaře Organizace spojených národů pro uprchlíky. Účastník řízení o udělení mezinárodní ochrany má právo se po celou dobu řízení nechat zastupovat na základě plné moci.²³

Žadatel je povinen strpět sejmutí otisků prstů²⁴ a pořízení obrazového záznamu s cílem zjistit nebo ověřit jeho totožnost. Policie mu udělí vízum za účelem řízení o udělení mezinárodní ochrany, pokud cizinec nepobývá na území na základě jiného povolení (např. trvalého pobytu).

Cizinec je povinen při podání žádosti odevzdat na dobu řízení ministerstvu svůj cestovní doklad. Pokud pobývá na území na základě povolení k pobytu, prokáže se cestovním dokladem při podání žádosti a pas mu zůstane. Ministerstvo vydá žadateli o udělení mezinárodní ochrany průkaz žadatele, který slouží jako průkaz totožnosti a ten jej obdrží nejpozději do 3 dnů od prohlášení o mezinárodní ochraně²⁵ a je povinen se jím prokazovat.

Pověřený pracovník ministerstva (OAMP) provede za účelem zjištění podkladů pro vydání rozhodnutí pohovor se žadatelem o udělení mezinárodní ochrany. O provedeném pohovoru sepíše protokol. Pohovor se neprovádí v případě, kdy lze řízení o udělení mezinárodní ochrany zastavit z důvodu nepřipustnosti žádosti o udělení mezinárodní

---

²³ Plnou moc nelze udělit k převzetí rozhodnutí ministerstva ve věci mezinárodní ochrany (§20 zákona o azylu).

²⁴ Evropská unie využívá v rámci Dublinského systému (viz níže) elektronickou databázi otisků prstů - Eurodac

²⁵ jestliže žádost o udělení mezinárodní ochrany byla podána v době výkonu vazby, výkonu trestu odnětí svobody, nebo v zařízení pro zajištění cizinců, ministerstvo průkaz vydá do 3 dnů od příchodu žadatele do azylového zařízení (§ 57 zákona č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších předpisů)

ochrany.²⁶ Je povinností tazatele, aby zaměřil žadatelovu pozornost na význam poskytnutí všech dostupných důkazů na podporu jeho žádosti o přiznání postavení uprchlíka. Pohovor by se měl týkat podmínek, které panují v zemi původu a konkrétně v oblasti, ze které žadatel přichází, jakému druhu problémů byli žadatel, příbuzní nebo podobně situované osoby vystaveni v minulosti, jaké problémy může očekávat v případě návratu do této země a proč si myslí, že tyto problémy nastanou.

Řízení je možné přerušit či zastavit. K přerušení dochází z důvodu odstranění vad v podání (nejdéle na 14 dní) nebo pokud se žadatel nemůže ze zdravotních či jiných závažných důvodů nemůže řízení zúčastnit.²⁷ V případě, že se žadatel o udělení mezinárodní ochrany bez závažného důvodu opakovaně nedostavuje k pohovoru, neodstranil ve lhůtě vady podání, vstoupil na území jiného státu nebo o to pokusil, řízení se zastaví. Stane se tak samozřejmě i pokud žadatel vezme svou žádost zpět nebo naopak pokud je mu v průběhu řízení uděleno státní občanství.²⁸

Nejpozději do 30 dnů ode dne zahájení řízení o udělení azylu lze žádost zamítnut pro její zjevnou nedůvodnost. Stane se tak, pokud žadatel uvádí pouze ekonomické důvody, bez vážného důvodu uvádí nesprávné údaje o své totožnosti a státním občanství nebo tyto údaje odmítá uvést, žádá o udělení azylu pouze proto, aby unikl situaci všeobecné nouze, nebo přichází ze státu, který Česká republika považuje za třetí bezpečnou zemi nebo bezpečnou zemi původu. Důvodem pro zamítnutí je i skutečnost, že v opakovaně podané žádosti o udělení azylu uvede skutečnosti v zásadě shodné či obdobné jako v žádosti předchozí anebo uvede skutečnosti jiné, které mu však byly či musely být známy již při podání předchozí žádosti o udělení azylu. Mezi další důvody patří uvádění nesprávných údajů o své totožnosti nebo

---

²⁶ § 23 zákona č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších předpisů

²⁷ § 26 zákona č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších předpisů

²⁸ § 25 zákona č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších předpisů

státním občanství, pokud tyto údaje cizinec odmítá uvést, apod.²⁹ Všichni žadatelé musí v případě negativního rozhodnutí obdržet písemné rozhodnutí.

Správním orgánem rozhodujícím ve věci v první instanci je Ministerstvo vnitra ČR (odbor azylové a migrační politiky - OAMP). Ministerstvo vydá do devadesáti dnů ode dne zahájení řízení rozhodnutí ve věci. Nelze-li vzhledem k povaze věci rozhodnout v této lhůtě, může ji ministerstvo přiměřeně prodloužit. O prodloužení lhůty účastníka řízení bez zbytečného odkladu písemně vyrozumí.³⁰ Azylové řízení musí též zajišťovat důvěrnost informací a ochranu osobních dat.

Azyl se cizinci udělí, bude-li v řízení o udělení azylu zjištěno, že je cizinec pronásledován za uplatňování politických práv a svobod, nebo má odůvodněný strach z pronásledování z důvodu rasy, náboženství, národnosti, příslušnosti k určité sociální skupině nebo pro zastávání určitých politických názorů. A to buď ve státě, jehož občanství má, nebo, v případě že je osobou bez státního občanství, ve státě jeho posledního trvalého bydliště.³¹ Dalšími variantami azylu jsou humanitární azyl a azyl za účelem sloučení rodiny³². Pokud se však žadatel dopustil nějakého závažného trestného činu, azyl mu i přes splnění výše uvedených podmínek udělen nebude.³³ Během řízení se přihlíží pouze k podmínkám v zemi původu. Pokud se žadatel na území České republiky dopustí přestupku, vliv na průběh řízení to nemá.

Žadatelé mohou proti rozhodnutí ministerstva podat opravný prostředek. Do 31. 1. 2002 to bylo možné podáním rozkladu k ministroví vnitra. Ministr vnitra za účelem rozhodování o rozkladech zřídil komisi,

---

²⁹ § 16 zákona č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších předpisů

³⁰ www.mvcr.cz/azyl

³¹ § 12 zákona č. 325/1999 Sb. o azylu, ve znění pozdějších předpisů

³² Osoba závislá na uprchlíkovi by měla automaticky získat uprchlický status a práva a nároky přiznané uprchlíkovi by měly být rozšířeny i na osoby na něm závislé (Směrem ke společnému evropskému azylovému systému: Pohled UNHCR, 2003)

³³ § 15 zákona č. 325/1999 Sb. o azylu, ve znění pozdějších předpisů

pro jejíž práci připravovali podklady pracovníci Odboru azylové a migrační politiky, oddělení Sekretariátu rozkladové komise ministra vnitra. Po tomto datu mohli žadatelé proti rozhodnutí ministerstva podat opravný prostředek k Vrchnímu soudu v Praze. Tímto krokem byl žadatelům o azyl zajištěn nezávislý přezkum správního rozhodnutí soudem. Soud přezkoumává zákonnost rozhodnutí a nerozhoduje ve věci azylu - může tedy rozhodnutí správního orgánu potvrdit nebo zrušit a vrátit k novému řízení. Novelou azylového zákona č. 519/2002 se právní úprava opět změnila. Neúspěšní žadatelé o azyl od této doby mohli podat proti rozhodnutí Ministerstva vnitra ČR žalobu k příslušnému krajskému soudu.³⁴ V případě zamítnutí žádosti u krajského soudu má pak cizinec právo podat kasační stížnost k Nejvyššímu správnímu soudu v Brně. Cizinci, který předloží doklad o podání kasační stížnosti proti rozhodnutí soudu o žalobě proti rozhodnutí ministerstva ve věci mezinárodní ochrany, policie udělí vízum za účelem strpění pobytu.³⁵

Schéma 1

I. stupeň	prostředek odvolání	II. stupeň	prostředek mimořádného odvolání	instituce mimořádné formy odvolání
ministerstvo vnitra, OAMP	žaloba	příslušný krajský soud	kasační stížnost	Nejvyšší správní soud

Migrace na území ČR za rok 2001, MVČR, Praha, 2002, str.12

Žadatel o azyl má dále právo se během azylové procedury obrátit na veřejného ochránce práv a po celou dobu být ve styku s Úřadem

³⁴ Soud je od této doby odvolací instancí proti rozhodnutí ministerstva díky harmonizaci s legislativou EU.

³⁵ § 78b zákona č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších předpisů

Vysokého komisaře a jinými organizacemi, které se zabývají ochranou práv uprchlíků.

2.3. Dobrovolné repatriace

Dlouhodobá koncepce dobrovolných asistovaných návratů do země původu (nebo do jiné země) je prováděna od roku 1996. Je hrazena ze státního rozpočtu a je jednou z priorit Správy uprchlických zařízení, především vzhledem k nákladům na pobyt žadatele o azyl je finanční efekt této koncepce nezanedbatelný.

Mezi další základní cíle dobrovolné repatriace patří umožnit důstojný návrat neúspěšných žadatelů o azyl, nebo chce-li se žadatel vrátit z důvodu politických změn v zemi původu. Nezanedbatelným hlediskem při asistovaném návratu je též rodinná situace, kvůli níž se žadatel do země původu vrací. Využíván je tento program také za situace, kdy cizinci hrozí zadržení a nucený pobyt v zařízení pro zajištění cizinců (viz níže). Důležitým psychickým a sociálním aspektem je i to, že se cizinec do země původu vrací jako běžný turista, aniž by o něm, jako např. o neúspěšném žadateli o azyl věděly tamní úřady³⁶.

S tímto programem je žadatel seznámen již při vstupním pohovoru, o čemž je uveden záznam. Podmínky žádosti jsou k dispozici v různých jazycích na informačních letácích v azylových zařízeních.

Podmínek pro realizaci dobrovolné repatriace je celá řada, předně se jedná o podání žádosti v zákonné lhůtě. Zažádat lze v kterékoliv fázi azylové procedury, pokud žadatel požádal o zpětvzetí žádosti o udělení azylu, během sedmi dnů po nabytí právní moci rozhodnutí o žalobě proti rozhodnutí ministerstva a za předpokladu pravomocného ukončení řízení

---

³⁶ V řadě zemí je, nebo donedávna byla, žádost o udělení mezinárodní ochrany jiného státu trestným činem.

podle zákona o azylu. Potřebný je též souhlas Cizinecké policie ČR a Odboru azylové a migrační politiky MVČR.³⁷

Pokud cizinec nemá v pořádku cestovní doklady, přichází na řadu spolupráce s Mezinárodní organizací pro migraci (IOM, viz. mezinárodní instituce). Ta pomáhá migrantům získat právní postavení pomocí zprostředkování a zajištění platných cestovních dokumentů tak, aby mohli legálně opustit Českou republiku a vrátit se do země svého původu. Dále IOM asistuje v případech nutnosti asistence při mezipřistání, např. při handicapu migranta, dále je-li nutné mezipřistání v zemi schengenského prostoru a také, jedná-li se o nezletilou osobu. IOM také jako partner Správy uprchlických zařízení Ministerstva vnitra (SUZ MV) vstupuje do jednání se zastupitelskými úřady jednotlivých zemích původu.

Každá žádost o repatriaci hrazenou z rozpočtu MV je posuzována individuálně a konečné rozhodnutí je na řediteli SUZ. Přihlíží se ke stanovisku OAMP, pohledávkám vůči státu, finanční situaci žadatele, zdravotnímu a psychickému stavu, rodinné situaci, atd.³⁸ Na cizince, který podal žádost o dobrovolný návrat, se pro účely poskytování zdravotní péče, ubytování, stravy a jiných nezbytných služeb hledí jako na žadatele o udělení mezinárodní ochrany, a to do doby vycestování nebo do doby oznámení ministerstva o tom, že ministerstvo náklady spojené s dobrovolným návratem neuhradí.³⁹

Od roku 1996, kdy byl institut dobrovolných repatriací zaveden, jej do konce roku 2005 využilo 4172 osob. Bezkonkurenčně nejvíc dobrovolných návratů bylo realizováno na Slovensko (1974), následovalo Rumunsko (513) a Ruská federace (300). Od roku 2000 se počet repatriací pohybuje konstantně kolem hodnoty 500, výjimkou byl pouze

---

³⁷ <http://www.mvcr.cz/statistiky/2006/repatriace05.pdf>

³⁸ <http://www.mvcr.cz/statistiky/2006/repatriace05.pdf>

³⁹ § 54a zákona č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších předpisů

rok 2003, kdy byl jejich počet, hlavně díky žadatelům ze Slovenska, více než dvojnásobný.

2.4. Mezinárodní instituce

Azyl a migrace jsou fenoménem nadnárodního významu, proto Česká republika spolupracuje prostřednictvím Ministerstva vnitra ČR s mezinárodními a mezivládními organizacemi. V této práci vyjmenujeme a nastíníme oblasti činnosti některých z nich.

2.4.1. Organizace spojených národů (OSN)

Úřad Vysokého komisaře pro uprchlíky (UNHCR)

Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky byl ustaven rezolucí Valného shromáždění OSN č. 319 (IV) ze dne 3. prosince 1949.

Podmínky spolupráce mezi UNHCR a Českou republikou specifikuje Dohoda o spolupráci. Tato Dohoda obsahuje základní podmínky, za nichž UNHCR v rámci svého mandátu spolupracuje s vládou, otevírá úřadovny v hostitelské zemi a vykonává své funkce mezinárodní ochrany a humanitární pomoci ve prospěch uprchlíků a jiných osob v jeho kompetenci v hostitelské zemi. Spolupráce mezi vládou a UNHCR na poli mezinárodní ochrany a humanitární pomoci pro uprchlíky a jiné osoby v kompetenci Úřadu vychází ze Statutu UNHCR, z jiných platných rozhodnutí, které přijaly orgány OSN.⁴⁰

Vláda umožní personálu nerušený přístup k uprchlíkům a jiným osobám v kompetenci UNHCR a na místa provádění projektů za účelem monitorování všech fází jejich provádění. Zástupcům UNHCR je na žádost ministerstvem umožněno kdykoliv navázat s účastníkem řízení kontakt, být přítomen při pohovoru a ústním jednání a nahlížet do spisu

---

⁴⁰ Dohoda mezi vládou České republiky a Úřadem Vysokého komisaře Organizace spojených národů pro uprchlíky (UNHCR) o právním postavení UNHCR a jeho personálu v České republice

účastníka řízení. Nahlížení do spisu a přítomnost při pohovoru musí být podmíněno předchozím souhlasem cizince. Úřad Vysokého komisaře smí takto získané informace užívat pouze pro potřeby plnění svých úkolů v oblasti mezinárodní ochrany.⁴¹ Vláda souhlasí se zřízením a udržováním úřadoven UNHCR v hostitelské zemi za účelem poskytování mezinárodní ochrany a humanitární pomoci uprchlíkům a jiným osobám. Úřadovna UNHCR vykonává funkce stanovené Vysokým komisařem v souvislosti s jeho mandátem pro uprchlíky a další osoby v jeho kompetenci, včetně navázání a udržování vztahů mezi UNHCR a jinými vládními nebo nevládními organizacemi působícími v hostitelské zemi. Ministerstvo informuje na požádání Úřad Vysokého komisaře o počtu zahájených řízení podle tohoto zákona.⁴²

2.4.2. Mezinárodní organizace pro migraci (IOM)

Mezinárodní organizace pro migraci byla založena v roce 1951. Jedná se o mezivládní organizaci s hlavním sídlem v Ženevě, která má v současnosti 120 členských států a pobočky ve 100 zemích.

Smlouva mezi IOM a Českou republikou byla podepsána dne 15. října 1997 a na jejím základě IOM působí na území ČR od roku 1998.⁴³ IOM zde realizuje svou činnost skrze programy, jako jsou dobrovolné asistované návraty (repatriace do zemí původu – pro naše téma nejdůležitější oblast), prevence a potírání obchodu s lidmi, jak v oblasti sexuálního vykořisťování, tak také v případech nucené práce. IOM se zabývá také integrací cizinců v České republice, a to s finančních prostředků MPSV a Evropské unie. Dále se tato organizace ve spolupráci s MPSV věnuje projektu Výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků.

2.4.3. Mezinárodní centrum pro rozvoj migrační politiky (ICMPD)

---

⁴¹ § 37 zákona č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších předpisů

⁴² § 36 zákona č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších předpisů

⁴³ <http://www.iom.cz/>

ICMPD bylo založeno společnou iniciativou Švýcarska a Rakouska jakožto reakce na narůstající migrační pohyby, kdy opatření jednotlivých států již nepostačovaly k udržení rozsahu a složení migračních proudů.⁴⁴ Hlavním úkolem ICMPD je sloužit jako mechanismus pro výměnu informací vládám a mezinárodním organizacím v evropských migračních záležitostech. V současnosti má 11 členských států (včetně České republiky) a spolupracuje s více než 30 vládami hlavně v Evropě. Velký důraz je také kladen na působení na území Společenství nezávislých států, hlavně kvůli zdrojovým zemím migrantů.⁴⁵

2.5. Evropská unie (EU)

Od 1. května 2004, kdy se Česká republika stala členem EU je podřízena celá řada oblastí, které jsou předmětem společného zájmu unie, legislativě a praxi společenství.

Jedním z cílů Evropské unie v oblasti migrace je společná azylová politika, včetně evropského azylového systému.⁴⁶ Společné postupy připravované v azylové a imigrační oblasti by měly být založeny na principech nabízejících dostatečné záruky osobám hledajícím ochranu nebo přístup do Evropské unie. Ústředním bodem společného evropského azylového systému je absolutní respektování práva osob požádat o azyl. Společný evropský azylový systém musí být založen na plné a všeobsahující aplikaci Úmluvy o uprchlících z roku 1951, která má zajišťovat, že nikdo nebude odeslán do místa, kde by mu hrozilo pronásledování.⁴⁷ Motivem pro budování společného azylového systému je stanovovat rámec pro poskytování mezinárodní ochrany osobám, jejichž život nebo svoboda jsou v jejich zemi původu ohroženy. Azylové

---

⁴⁴ <http://www.icmpd.org/whatisicmpd.html>

⁴⁵ <http://www.mvcr.cz/azyl/spoluprace2.html>

⁴⁶ Rozhodnutí Rady 2004/904/ES o zřízení ERF 2005-2010

⁴⁷ Směrem ke společnému evropskému azylovému systému: Pohled UNHCR, 2003

řízení, které umožňuje státu posoudit žádost o azyl, přináší dva pozitivní výsledky. Na jedné straně nemusí lidé, kteří potřebují ochranu, procházet dlouhým obdobím nejistoty, na straně druhé bude existovat méně příležitostí pro zneužívání azylového systému migranty, kteří mohou využívat procedurálních prodlev.⁴⁸

EU upravuje oblasti společného zájmu členských států nařízením, směrnicemi a dalšími dokumenty. Výhody harmonizace přijímacích standardů jsou tedy zřejmé. Při spravedlivých a rovných podmínkách žadatelů o azyl v celé Evropské unii může být působení standardů v ostatních azylových oblastech efektivnější. Pokud by v této oblasti sledoval každý stát vlastní politiku a praxi bez koordinace s jinými státy, vedlo by to k tomu, že stát s nejlepším přijímacím systémem by přitahoval největší část žadatelů o azyl. Od žadatele o azyl není nerozumné, když hledá nejvstřícnější azylový systém pokrývající jeho ekonomické a sociální potřeby.⁴⁹

2.5.1. Evropský uprchlický fond (EUF)

EUF je jedním z finančních nástrojů pro sdílení finanční odpovědnosti související s integrovaným řízením pro kontrolu vnějších hranic Unie a se azylovou a migrační politikou. Na ministerstvu vnitra se problematice spojené s EUF věnují pracovníci OAMP. Projekty jsou financovány prostřednictvím tří akcí (A,B,C), které odpovídají dané fázi azylové procedury.⁵⁰

---

⁴⁸ Směrem ke společnému evropskému azylovému systému: Pohled UNHCR, 2003

⁴⁹ Směrem ke společnému evropskému azylovému systému: Pohled UNHCR, 2003

⁵⁰ Skupiny, na které jsou akce zaměřeny: všichni státní příslušníci třetích zemí nebo osoby bez státní příslušnosti, kteří mají právní postavení vymezené Ženevskou úmluvou ze dne 28. července 1951 o právním postavení uprchlíků a kterým je povoleno pobývat v tomto postavení v některém ze členských států; všichni státní příslušníci třetích zemí nebo osoby bez státní příslušnosti, kteří požívají některou z forem mezinárodní ochrany udělovanou členským státem v souladu s jeho právními předpisy nebo zvyklostmi; všichni státní příslušníci třetích zemí nebo osoby bez státní příslušnosti, kteří požádali o jednu z forem ochrany uvedenou v bodech 1 a 2; státní příslušníci třetích zemí nebo osoby bez státní příslušnosti, kteří požívají režimu dočasné ochrany

Akce A je zaměřena na podmínky přijímání a azylového řízení. Jejím účelem je zlepšování podmínek pro příjem a pobyt v azylových zařízeních. Hlavní zaměření je na podporu vzdělávacích, sportovních, kulturních, zájmových a dalších volnočasových aktivit, které by měly zmírňovat negativní dopady, které s sebou pobyt přináší. Největší pozornost by pak měla být věnována nejohroženějším skupinám – ženám, dětem a nezletilým bez doprovodu. Konkrétními činnostmi pak jsou podle této Akce např. sjednocení rodin, rozšíření ubytovací kapacity pro nezletilé bez doprovodu, rozšíření nabídky psychosociální pomoci zranitelným skupinám osob, poskytování právní a sociální pomoci ze strany nevládních organizací, ale i zajištění lepšího přístupu žadatelů k internetu.⁵¹

Snadnější integraci osob, jejichž pobyt ve státě je dlouhodobě a trvalé povahy, má zajišťovat Akce B. Jejimi hlavními cíli jsou zefektivnění pomoci a poradenství při hledání integračního bydlení (viz. níže, včetně vybavení integračních bytů základním vybavením), dalšího vzdělávání, pracovních příležitostí včetně doprovodu při jednání s úřady. Dále se zabývá distribucí relevantních informací o sociálním a zdravotním zabezpečení v ČR, podporou osobní motivace azylantů a monitorování procesu integrace. Důraz je kladen i na podporu individuální přípravy nezletilých na samostatný život a osobní asistence by měla být zajištěna i po dosažení zletilosti v počátečních fázích samostatného života. Součástí programu je školení zainteresovaných úředníků.

Prostřednictvím Akce C jsou financovány asistované návraty do zemí původu. Účelem této akce je uvést do praxe fungující program s účinnými návratovými nástroji poskytnutím dostatečných informací neúspěšným žadatelům o azyl o jejich právním postavení a zajištění

---

v některém členském státě; osoby, jejichž právo na dočasnou ochranu je právě posuzováno v některém členském státě. (<http://www.mvcr.cz/eunie/azyl.html>)

⁵¹ Roční program 2006 České republiky k Evropskému uprchlickému fondu

služeb včetně poradenství spojeného s návratem. Důležitá je i pomoc při zajišťování ověřených a objektivních informací o zemi původu. Finanční spoluúčast EUF by měla být směřována do organizačního, logistického a finančního zajišťování dobrovolných návratů zamítnutých žadatelů včetně pomoci při zpětném začleňování těchto osob v zemi jejich původu.⁵² Stěžejní organizací, která se na repatriačních programech podílí, je Mezinárodní organizace pro migraci (viz výše).⁵³

2.6. Vládní sektor

Vlády a společnosti mají samozřejmě legitimní zájem na zajištění, aby jejich pohostinnost a velkorysost nebyla zneužívána. Problémy skutečného a závažného zneužívání azylových systémů států by mohly a měly být efektivně řešeny národními pravidly azylového řízení. Jak jsme již uvedli výše, za oblast azylu je odpovědné Ministerstvo vnitra. Organizační složkou státu zodpovídající za zařízení poskytující základní životní potřeby žadatelům o azyl a azylantům je Správa uprchlických zařízení. Ministerstvo také vede o cizincích, kteří učinili prohlášení o mezinárodní ochraně, evidenci. Povinnost žádat Úřad pro ochranu osobních údajů o povolení k předání nebo předávání osobních údajů týkajících se žadatelů o udělení mezinárodní ochrany, osob požívajících doplňkové ochrany nebo azylantů do třetích zemí se na ministerstvo nevztahuje.⁵⁴

2.6.1. Správa uprchlických zařízení (SUZ)

Správa uprchlických zařízení Ministerstva vnitra ČR zajišťuje služby žadatelům o udělení azylu a azylantům v celkem jedenácti

---

⁵² Poskytnut je i motivační příspěvek.

⁵³ Roční program 2006 České republiky k Evropskému uprchlickému fondu

⁵⁴ § 71a zákona č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších předpisů

azylových zařízeních (AZ) , skrze které jsou žadatelům o azyl, ve specifických případech i osobám, na které se vztahuje institut dočasné ochrany, poskytovány ubytovací, stravovací, sociální, zdravotní a další služby. Rozlišují na tři typy: přijímací středisko (PřS), pobytové středisko (PoS), integrační azylové středisko (IAS). Od 1. ledna 2006 přešla pod SUZ i zařízení pro zajištění cizinců (ZZC).

Zřizovatelem azylových zařízení je podle § 80 zákona o azylu Ministerstvo vnitra ČR, které je rovněž výlučným provozovatelem přijímacích středisek a zařízení pro zadržení cizinců. Provozovatelem pobytových středisek a integračních azylových středisek může být ministerstvo nebo právnická osoba v rozsahu pověření uděleného ministerstvem a za úplatu. Pro každé přijímací či pobytové středisko jsou na základě souhlasu hygienika stanoveny různé úrovně vytíženosti ubytovací kapacity.⁵⁵ Vzhledem k poklesu počtu žadatelů v posledních letech nejsou ubytovací kapacity plně využity.

Žadatel o udělení mezinárodní ochrany je povinen při vstupu do zařízení přiznat finanční prostředky, které má k dispozici. Musí také odevzdat věci, které by mohly ohrozit život či zdraví a alkohol nebo jiné návykové látky.

Pokud je podezření, že skrývá něco, co by v jeho žádosti mohlo posloužit jako podklad, nepřiznal finanční prostředky, které má k dispozici, nebo neodevzdal výše uvedené věci, může u něho proběhnout osobní prohlídka. Je prováděna na žádost ministerstva a může být uskutečněna příchodu i kdykoliv v průběhu pobytu v azylovém zařízení. Policie případně výše uvedené věci odebere.⁵⁶

Žadatel o udělení mezinárodní ochrany hlášenému k pobytu v azylovém zařízení se poskytne ubytování, strava a základní hygienické prostředky. S ohledem na individuální potřeby žadatele o udělení

---

⁵⁵ Informace za rok 2005

⁵⁶ § 45 zákona č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších předpisů

mezinárodní ochrany a podporu bezkonfliktního soužití v azylových zařízeních jsou provozovatelem zajištěny psychologické, zdravotní, sociální a jiné nezbytné služby. V této oblasti ministerstvo ve veliké míře spolupracuje s nevládními neziskovými organizacemi.⁵⁷ V každém azylovém zařízení je také nonstop sociální služba a soukromá bezpečnostní služba.

Všechny služby jsou v AZ poskytovány bezplatně a hradí je ministerstvo.⁵⁸ V pobytovém nebo v integračním azylovém středisku se žadatel podílí na úhradě nákladů na stravu a ubytování. K úhradě nákladů za ubytování a stravu mohou být použity pouze finanční prostředky žadatele převyšující částku životního minima⁵⁹.

Žadateli o udělení mezinárodní ochrany se poskytuje kapesné, a to pouze za dobu, kdy byl prokazatelně přítomen v azylovém zařízení. Kapesné se vyplácí ve výplatním termínu stanoveném prováděcím právním předpisem (každý patnáctý den v měsíci) a v současné době činí 16 Kč za každý odbydlý den. Pokud se žadatel o udělení mezinárodní ochrany bez závažného důvodu ve výplatním termínu k výplatě kapesného nedostaví, nárok na kapesné za dané výplatní období zaniká.

Vykonává-li žadatel o udělení mezinárodní ochrany starší 18 let ubytovaný v přijímacím nebo pobytovém středisku činnosti ve prospěch ostatních žadatelů, které slouží ke snadnějšímu přizpůsobení na prostředí azylového zařízení a zároveň přispívají k řádnému chodu azylového zařízení a zlepšení vzájemného soužití, může obdržet zvýšené kapesné. Tyto činnosti lze vykonávat na základě zadání učiněného vedoucím azylového zařízení v rozsahu nejvýše 12 hodin měsíčně. Celková výše

---

⁵⁷ Tyto služby lze poskytovat i mimo azylové zařízení na základě smlouvy uzavřené ministerstvem s poskytovatelem služeb.

⁵⁸ § 34 zákona č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších předpisů

⁵⁹ Částky životního minima v Kč za měsíc jsou od 1.1. 2007 pro jednotlivce 3126 Kč, pro první osobu v domácnosti 2880 Kč, pro druhou a další osobu v domácnosti, která není nezaopatřeným dítětem 2600 Kč, pro nezaopatřené dítě ve věku do 6 let 1600 Kč, 6 až 15 let 1960 Kč a 15 až 26 let (nezaopatřené) 2250 Kč (<http://www.mpsv.cz/cs/3213>)

kapesného po zvýšení může činit až dvojnásobek kapesného stanoveného prováděcím právním předpisem.⁶⁰

S ohledem na možnosti azylového zařízení lze žadateli o udělení mezinárodní ochrany namísto stravy poskytnout finanční příspěvek ve výši odpovídající částce životního minima.⁶¹ V současnosti tento příspěvek činí přibližně 100 Kč na den pobytu a je vyplácen pět dnů předem. Takto uzpůsobená azylová zařízení jsou ve Stráži pod Ralskem, Zbýšově u Rosic, Havířově a Kostelci nad Orlicí. Po dobu poskytování finančního příspěvku kapesné nenáleží.

Místem hlášeného pobytu žadatele o udělení mezinárodní ochrany je azylové zařízení, do něhož je ministerstvem umístěn. Žadatel má možnost žádat o změnu hlášeného pobytu písemnou žádostí podanou útvaru policie místně příslušnému podle nového místa pobytu. K žádosti připojí písemné potvrzení obsahující souhlas vlastníka objektu, nebo jeho vymezené části Ministerstvo může souhlas se změnou místa hlášeného pobytu neudělit, jestliže zjistí skutečnost odůvodňující pochybnosti o dosažitelnosti žadatele pro účely řízení v novém místě hlášeného pobytu nebo zjistí, že předložené listiny obsahují nepravdivou skutečnost.⁶²

Žadatel o udělení mezinárodní ochrany hlášený k pobytu mimo pobytové středisko si hradí náklady spojené s pobytem na území z vlastních prostředků, s výjimkou zdravotní péče.⁶³ S ohledem na prokázané majetkové a finanční poměry může být cizinci poskytnut finanční příspěvek až do výše životního minima.

Žadateli, který je hlášen k pobytu mimo pobytové středisko lze s ohledem na prokázané majetkové a finanční poměry jeho nebo jeho

---

⁶⁰ § 42a zákona č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších předpisů

⁶¹ § 42 zákona č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších předpisů

⁶² § 77 zákona č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších předpisů

⁶³ § 43 zákona č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších předpisů

rodiny poskytnout na jeho žádost finanční příspěvek (vyjma osob s trvalým pobytem). Žádost je povinen doložit všemi dostupnými doklady a uvést své finanční a majetkové poměry, popřípadě finanční a majetkové poměry své rodiny formou čestného prohlášení. Příspěvek může být až do výše životního minima a je určen na zajištění výživy (dietního stravování), na zajištění nezbytných nákladů na domácnost a pokrytí ostatních základních osobních potřeb. Celková doba, po kterou je v průběhu řízení poskytnut, činí nejvýše 3 měsíce a o jeho přidělení rozhoduje ministerstvo a je vyplácen v určeném azylovém zařízení.

Žadatel o udělení mezinárodní ochrany má v azylovém zařízení, v němž je hlášen k pobytu, právo na ubytování společně s manželem, s příbuzným v pokolení přímém nebo s jinou osobou blízkou, pokud jsou žadateli o udělení mezinárodní ochrany a pokud s tím souhlasí. Za osoby blízké se považují osoby, které prohlásí, že k sobě mají osobní vztah

2.6.1.1. Přijímací středisko (PřS)

Přijímací středisko slouží k ubytování cizince do doby provedení úkonů uvedených v § 46⁶⁴ nebo po dobu stanovenou zákonem o azylu, v provozu jsou přijímací střediska ve Vyšních Lhotách a v tranzitním prostoru mezinárodního letiště Praha-Ruzyně. Jsou zde poskytnuty základní životní potřeby až do doby ukončení vstupní procedury. Tímto

---

⁶⁴ 1) Žadatel o udělení azylu nesmí opustit přijímací středisko do

a) provedení identifikačních úkonů podle § 47 zákona o azylu,

b) provedení lékařského vyšetření zaměřeného na zjištění, zda žadatel o udělení azylu netrpí chorobou ohrožující jeho život či zdraví nebo život či zdraví jiných osob,

c) doby udělení víza k pobytu za účelem řízení o udělení azylu a vydání průkazu žadatele o udělení azylu (§ 57 zákona o azylu),

d) ukončení karantény nebo jiného opatření v souvislosti s ochranou veřejného zdraví, lze-li je uskutečnit

v přijímacím středisku.

2) Žadatel o udělení azylu nesmí opustit přijímací středisko v tranzitním prostoru mezinárodního letiště ani po ukončení úkonů uvedených v odstavci 1.

zařízením projde každý cizinec podávající žádost o azyl.⁶⁵ V přijímacím středisku provede policie s cizincem identifikační úkony. Dále má cizinec povinnost odevzdat svůj cestovní doklad, strpět sejmutí otisků prstů a pořízení obrazového záznamu. V přijímacím středisku proběhne též zdravotní prohlídka cizince.⁶⁶ Žadatel zde pak čeká na rozhodnutí o žádosti v prvním stupni. Během této doby proběhne pohovor, který má blíže specifikovat důvody, jež byly uvedeny v žádosti o azyl. Pohovor patří mezi nejdůležitější úkony azylové procedury, neboť dává žadateli o azyl dostatečný prostor popsat své problémy a situaci v zemi původu.

Pokud prohlášení učiní v tranzitním prostoru mezinárodního letiště, je cizinec umístěn do přijímacího střediska v tomto prostoru. Cizinec nesmí toto středisko opustit do doby vycestování mimo území, pokud nabyde právní moci rozhodnutí, kterým se mezinárodní ochrana neuděluje, žádost o udělení mezinárodní ochrany zamítá jako zjevně nedůvodná, nebo se řízení zastaví. Za opuštění azylového zařízení podle se nepovažuje opuštění za účelem účasti nařízeném jednání před orgánem veřejné moci, poskytnutí neodkladné zdravotní péče nebo provedení lékařského vyšetření. V těchto případech zabezpečí doprovod žadateli na žádost ministerstva policie.

Ministerstvo dopraví cizince do jiného ministerstvem určeného azylového zařízení, jestliže nevydá rozhodnutí do 5 dnů ode dne zahájení řízení o udělení mezinárodní ochrany, nebo soud nevydá rozhodnutí do 45 dnů ode dne podání žaloby proti rozhodnutí ministerstva.⁶⁷

2.6.1.2. Pobytové středisko (PoS)

Pobytové středisko slouží k ubytování žadatele o udělení azylu do doby nabytí právní moci rozhodnutí o jeho žádosti o udělení azylu. Tato zařízení jsou Správou uprchlických zařízení provozována

---

⁶⁵ vyjma podání žádosti v ZZC, viz. níže

⁶⁶ www.mvcr.cz/azyl

⁶⁷ § 73 zákona č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších předpisů

v Havířově, Kostelci nad Orlicí, Stráži pod Ralskem, Zastávce u Brna a Zbýšově. Z hlediska počtu ubytovaných žadatelů je největším střediskem zařízení v Kostelci (35%), následuje Zastávka (19%) a Zbýšov (18%).⁶⁸ Žadatel v pobytovém středisku nemusí bydlet vždy, pokud si z vlastní iniciativy zajistí ubytování v soukromí. Jedná se většinou o případy, kdy zde již má nějakého příbuzného či známého ze země původu, popřípadě si na vlastní náklady zajistí podnájem.

Žadatel o udělení mezinárodní ochrany a ministerstvo se dohodnou na azylovém zařízení, kam budou doručovány písemnosti spojených s řízením. Je o tom pořízen písemný záznam, kde jsou uvedena důležitá data o žadateli (jméno, příjmení a datum narození), den, od kdy budou písemnosti doručovány a adresa azylového zařízení. Ministerstvo mu písemnosti doručuje na adresu pro doručování jen pokud uvede, že platí alespoň 15 dní. V ostatních případech se písemnosti doručují na adresu hlášeného pobytu. O adrese pro doručování se nelze dohodnout dříve než po uplynutí 1 roku ode dne zahájení řízení o udělení mezinárodní ochrany. Písemnost určená žadateli, jehož pobyt není znám, je uložena po dobu 10 dnů v přijímacím nebo pobytovém středisku, kde je žadatel o udělení mezinárodní ochrany hlášen k pobytu. Pokud je hlášen k pobytu mimo azylové zařízení, ministerstvo určení azylové zařízení, které je nejblíže místu jeho hlášeného pobytu a tam písemnosti doručí a na 10 dnů vyvěsí na úřední desku, která byla ministerstvem v příslušném zařízení zřízena.

Právnícké nebo fyzické osoby, které žadatele pozvaly na území, jsou povinny hradit náklady spojené s pobytem tohoto žadatele, pokud je hlášen k pobytu mimo pobytové středisko. Výjimkou jsou náklady na zdravotní péči.⁶⁹

---

⁶⁸ Stav k 28. 2. 2007 (http://www.mvcr.cz/statistiky/2007/uprch02/pobyt_02.html)

⁶⁹ § 55 zákona č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších předpisů

2.6.1.3. Zařízení pro zajištění cizinců ZZC

Policie je oprávněna za účelem správního vyhoštění zajistit cizince, který učinil prohlášení o mezinárodní ochraně nebo podal žádost o mezinárodní ochranu, jestliže již bylo o jeho vyhoštění pravomocně rozhodnuto nebo je řízení o správním vyhoštění zahájeno z důvodů podle §19 zákona o pobytu cizinců (pokud mu nebyla uznána žádost o azyl).

Policie cizince, který neoprávněně vstoupil nebo pobýval na území na dobu nezbytně nutnou zajistí. Je dále povinna neprodleně po zajištění poučit cizince v jazyce, ve kterém je schopen se dorozumět, o možnosti soudního přezkumu zákonnosti zajištění. Zařízení, do kterého bude cizinec umístěn, určuje provozovatel (SUZ). Při vstupu do ZZC je cizinec poučen o svých právech a povinnostech vztahujících se k pobytu v zařízení.

Policie je oprávněna při umístění zajištěného cizince do zařízení a provést jeho osobní prohlídku a prohlídku jeho věcí za účelem zjištění, zda u sebe nemá cestovní doklad, peněžní prostředky nebo věc, jejíž vnášení do zařízení, vyrábění nebo přechovávání v zařízení je zakázáno, Tuto osobní prohlídku musí provádět osoba stejného pohlaví. Policie případně tyto věci zadrží.⁷⁰

Provozovatel musí zabezpečit podmínky pro uplatňování jeho práv, nezbytná vyšetření a lékařské prohlídky⁷¹. Zajišťuje také psychologické, sociální a další služby, které jsou z hlediska pobytu v zařízení nezbytné. Nejméně jednou denně je pak prováděna kontrola fyzické přítomnosti.⁷²

Zařízení se dělí na část s mírným režimem zajištění a část s přísným režimem zajištění. Část s mírným režimem tvoří ubytovací místnost, společné sociální a kulturní zařízení a další prostor, v němž se mohou zajištění cizinci volně pohybovat, stanovený vnitřním řádem zařízení.

---

⁷⁰ § 137 zákona 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky, ve znění pozdějších předpisů

⁷¹ Do absolvování vstupní lékařské prohlídky je cizinec ubytován odděleně od ostatních

⁷² Čl. 3 Nařízení Ministerstva vnitra ze dne 11. ledna 2006, kterým, se stanovují kompetence, postup a podmínky vzájemné součinnosti SUZ, Policie ČR a Ministerstva vnitra při provozování zařízení pro zajištění cizinců

Ubytovací je vybavena lůžky, skříňkami na uložení osobních věcí, stolkem a židlemi v počtu odpovídajícímu počtu ubytovaných cizinců. Provozovatel musí cizinci umožnit volný pohyb v rámci části s mírným režimem a styk s ostatními cizinci umístěnými v této části.

Policie může zajištěného cizince na návrh provozovatele nebo na základě vlastních poznatků umístit do části s přísným režimem, pokud je agresivní nebo vyžaduje zvýšený dohled opakovaně závažným způsobem poruší vnitřní řád zařízení nebo zákon. Do části s přísným režimem lze cizince umístit na dobu nezbytnou, nejdéle však na 30 dnů. Policie v průběhu umístění zajištěného cizince v části s přísným režimem zkoumá trvání důvodu pro toto umístění. Pokud se cizinec během tohoto umístění dopustil opět výše uvedeného jednání nebo trvá důvod pro zvýšený dohled, doba umístění v této části se prodlouží o 30 dnů, jinak cizince neprodleně umístí do části s mírným režimem.⁷³

Část s přísným režimem je oddělena od části s mírným režimem a tvoří ji ubytovací místnost a prostor určený pro vycházky.⁷⁴ Ubytovací místnost v části s přísným režimem je vybavena lůžky, stolkem, židlemi v počtu odpovídajícímu počtu ubytovaných cizinců, sanitárním zařízením odděleným od zbývajících prostorů neprůhlednou zástěnou a signalizačním (přivolávacím) zařízením. Tato místnost je uzamykatelná pouze z vnější strany. Provozovatel zajištěnému cizinci umístěnému v části s přísným režimem umožní v rámci určeného prostoru vycházku v trvání nejméně 1 hodiny denně. Vedoucí zařízení může vycházku ze závažného důvodu omezit nebo zrušit. O omezení nebo zrušení vycházky sepíše bez zbytečného odkladu záznam.⁷⁵ V přísném režimu probíhá návštěva za přítomnosti policie.

---

⁷³ § 135 zákona 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky, ve znění pozdějších předpisů

⁷⁴ § 132 zákona 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky, ve znění pozdějších předpisů

⁷⁵ § 134 zákona 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Ubytování je zde oddělení podle skupin zadržených cizinců. Samostatně jsou umístěni rodiny,⁷⁶ muži, ženy a nezletilí bez doprovodu (od 15 do 18 let). Sociálními pracovníky a neziskovými organizacemi jim jsou zajištěny volnočasové aktivity a pomoc při vyřizování nezbytných úkonů. Volnočasové aktivity probíhají většinou ve společenské místnosti a probíhají většinou arteterapií, ergoterapií, promítáním filmů. K dispozici mají zadržení cizinci také knihovnu.

Provozovatel je oprávněn ubytovat v části s mírným režimem cizince, vůči kterému má zajištěný cizinec vyživovací povinnost nebo jej má v péči, nelze-li zajistit péči o něj jiným způsobem. Tomuto ubytovanému cizinci poskytne stravu a další služby jako zajištěnému cizinci. Je-li ubytovaný cizinec schopen uvědomit si omezení spojená s pobytem v zařízení, přihlíží se k projevu jeho vůle.⁷⁷ Pokud podléhá školní docházce, SUZ mu plnění této povinnosti umožní. Není-li školní docházka zajištěna v zařízení, může jej za tímto účelem opustit. V případě, že učebnice a školní potřeby nejsou hrazeny státem a cizinec není schopen si je pořídit, zaplatí mu je provozovatel.

Mezi zajištěnými cizinci je asi 60% těch, kteří v zařízení zažádali o azyl.⁷⁸ Důvodem bývá hlavně možnost dobrovolného návratu (repatriace)⁷⁹, doba pobytu se pak obvykle zkrátí na čtrnáct dnů. Žádost o repatriaci si v současné době podávají převážně občané Vietnamské národnosti. Po podání žádosti o azyl zajištění cizinci neputují do přijímacího střediska, ale zůstávají v ZZC. Pokud již bylo o správním vyhoštění cizince rozhodnuto, policie jej může vyhostit i přes podání žádosti o udělení mezinárodní ochrany.⁸⁰

---

⁷⁶ Rozdělení rodiny v rámci zařízení je možné v případě umístění některého člena rodiny v části s přísným režimem.

⁷⁷ § 140 zákona 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky, ve znění pozdějších předpisů

⁷⁸ ZZC Bělá-Jezová (březen 2007)

⁷⁹ jedinou zemí, kam není možná repatriace, je Ukrajina

⁸⁰ §124a zákona 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Peníze může zajištěný cizinec přijímat bez omezení a je povinen uložit je do úschovy provozovateli. Jako kapesné však může čerpat jen 12 Kč za odbydlý den.⁸¹ Ze zabavených (i výše uvedených) finančních prostředků se zadrženému cizinci strhává denně 112 Kč za stravování a 130 Kč za ubytování. Pokud žádné prostředky nemá, stává se dlužníkem státu.

Zadržený cizinec má možnost nákupu jednou za dva týdny, návštěva je povolena jednou za týden po dobu jedné hodiny, maximálně pak 4 osoby na jednu zajištěnou osobu. Pokud je touto osobou advokát (i soukromý), výše uvedená omezení neplatí. Poštu může, co se týká dopisů, přijímat a posílat bez omezení, jednou týdně je dovoleno přijmout balík do hmotnosti 5 kg. Při jeho otevření je přítomen policista.

Od okamžiku omezení osobní svobody nesmí doba zajištění cizince přesáhnout 180 dnů, u osoby mladší 18 let pak 90 dnů. Při ukončení zajištění a propuštění ze ZZC vydá za přítomnosti Policie cizinci peníze a věci, které od něho převzal do úschovy. Současně provede vyúčtování nákladů za pobyt v zařízení.⁸² Nejsou-li tyto náklady uhrazeny z peněžních prostředků cizince nebo jsou uhrazeny jen z části, předá vyúčtování neuhrazených nákladů OAMP k rozhodnutí o úhradě a jejím vymáhání.⁸³

Tabulka 1 ukazuje, kde pobývali žadatelé o azyl k 28.2. 2007. Jsou zde uvedeny všechny možné formy ubytování, včetně výše uvedených zařízení.

---

⁸¹ § 145 zákona 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky, ve znění pozdějších předpisů

⁸² včetně nákladů na zdravotní péči, která byla zajištěnému cizinci poskytnuta v souvislosti s nepříznivým zdravotním stavem, který si tento cizinec přivodil vlastním zaviněním

⁸³ Čl. 9 Nařízení Ministerstva vnitra ze dne 11. ledna 2006, který, se stanovují kompetence, postup a podmínky vzájemné součinnosti SUZ, Policie ČR a Ministerstva vnitra při provozování zařízení pro zajištění cizinců

Tabulka 1

	PřS	PoS	ZZC	privát	nemocnice	věznice	
počet žadatelů	126	1440	121	354	21	60	2122
	6 %	69 %	6 %	16 %	1 %	3 %	100 %

<http://www.mvcr.cz/statistiky/2007>

2.6.1.4. Integrační azylové středisko (IAS)

Azylantem se rozumí cizinec, kterému byl podle zákona o azylu azyl udělen, a to po dobu platnosti rozhodnutí o udělení azylu.⁸⁴ Azylant má trvalý pobyt na území po dobu platnosti rozhodnutí o udělení azylu a je povinen přihlásit se k pobytu u útvaru policie do 3 pracovních dnů ode dne, kdy mu bylo doručeno rozhodnutí o azylu, nebo změnil místo pobytu.⁸⁵

Integrační azylové středisko slouží k přechodnému ubytování azylantů (Stráž pod Ralskem, Havířov, Zastávka u Brna, Jaroměř, Předlice). Ministerstvo poskytne azylantovi, kterému bylo jako žadateli o udělení mezinárodní ochrany poskytováno kapesné, na jeho písemnou žádost podanou nejpozději do 3 dnů od nabytí právní moci rozhodnutí o udělení mezinárodní ochrany jednorázový finanční příspěvek ve výši životního minima. Dále jej písemně poučí v mateřském jazyce nebo v jazyce, ve kterém je schopen se dorozumět, o jeho právech a povinnostech.

Pro azylanty platí to samé jako pro cizince s trvalým pobytem⁸⁶ –ve většině oblastí života mají stejné postavení jako občané České republiky. Mají tedy volný přístup na trh práce, mohou zde podnikat na základě živnostenského zákona, mají nárok na evidenci na úřadu práce a na podporu v nezaměstnanosti. Z tohoto statutu dále vyplývá nárok na

⁸⁴ § 2 zákona č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších předpisů

⁸⁵ § 78 zákona č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších předpisů

⁸⁶ Azylant má trvalý pobyt na území po dobu platnosti rozhodnutí o udělení azylu.

rodičovskou a mateřskou dovolenou, sociální pojištění, dávky státní sociální podpory, dávky sociální péče a sociální služby. Mohou též nakupovat a prodávat nemovitosti. Je jim stejně jako občanům ČR poskytována za stejných podmínek zdravotní péče a měli by mít také stejný přístup ke vzdělání.⁸⁷ Na rozdíl od občanů nemají azylantů na území ČR volební právo, nemohou nastoupit službu v ozbrojených složkách a vztahuje se na ně vízová povinnost jako na občany jejich domovské země.⁸⁸

Státní integrační program

Státní integrační program je program zaměřený na pomoc azylantům a osobám požívajícím doplňkové ochrany při zajištění jejich začlenění do společnosti. Součástí státního integračního programu je i vytvoření předpokladů pro získání znalostí českého jazyka⁸⁹ a v případě azylantů také zajištění bydlení.⁹⁰

Poradním orgánem ministra vnitra je komise pro přípravu integrace cizinců. Aby o přidělování integračních bytů nemuseli rozhodovat sami úředníci, byla pro tento případ ustanovena subkomise. Ta je pod komisí a doporučuje ministrovi návrhy k přidělení bydlení v integračních bytech. Své zástupce tam mají státní instituce a nevládní organizace. Za Ministerstvo vnitra je v subkomisi jeden člen ze SUZ a dva z OAMP, dále zástupci ministerstev zahraničí a práce a sociálních věcí. Zastoupení má i Svaz měst a obcí ČR. Z nevládních organizací lze např. zmínit členy z Organizace pro pomoc uprchlíkům (OPU), Sdružení občanů zabývajících se emigranty (SOZE), Poradny pro uprchlíky (PPI) nebo Centra pro integraci cizinců (CIC).⁹¹

---

⁸⁷ Směrem ke společnému evropskému azylovému systému: Pohled UNHCR, 2003, str.8

⁸⁸ tamtéž

⁸⁹ Viz kapitola 2.9.1

⁹⁰ § 68 zákona 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky, ve znění pozdějších předpisů

⁹¹ Viz kapitola 2.6

Praxe ukazuje, že většina osob v integračním programu chce bydlet ve velkém městě (Praha, Brno) a do malých obcí většinou nechtějí. Uvádějí, že zde obtížněji získávají uplatnění. Snaží se také většinou žít tam, kde mají nějaké soukmenovce, tomu se ale vždy nedá vyhovět. Žadatelé bývají také vícegenerační rodiny a stává se, že se jim nechce do společného bydlení.

Ne každý byt je postavený na systému, že je žadateli předložena nabídka konkrétního města a bytu. Byt si mohou potřební sehnat i vlastním přičiněním, což svědčí o jejich vlastní aktivitě a ta je vítána. Stává se také, že je azylantovi učiněna nabídka integračního bytu a on ji opakovaně odmítne. Tím ztrácí nárok a je vyřazen ze systému. I zde se postupuje uvážlivě. V komisi bývají častými oponenty v adekvátnosti přidělovaného bytu nevládní organizace. Subkomise pro přidělování bytů se schází cca čtyřikrát do roka, ostatní hlasování je korespondenční (příklad hlasování viz příloha 2). Zasedání poradní komise je jednou či dvakrát do roka.

Státní integrační program v oblasti zajištění bydlení realizují krajské úřady formou jednorázové nabídky bydlení azylantovi z prostředků státu. Výši prostředků stanoví vláda pro jednotlivé kraje na základě procentních kvót.⁹² Na zabezpečení integrace azylantů v oblasti bydlení je pro rok 2007 z rozpočtové kapitoly Všeobecná pokladní správa uvolněno 17,5 mil. Kč. Tyto finanční prostředky jsou určeny obcím podle tří variant.

První je určena na opravu bytového fondu a rozvoj infrastruktury v majetku města. Na zajištění bydlení obec dostane 150 tis. Kč na azylanta – nájemce bytu – a 50 tis. za každého azylanta, který bude s prvně jmenovaným bydlet ve společné domácnosti. Dalších 150 tis. Kč na nájemce a 10 tis. na každého dalšího azylanta sdílející společnou domácnost dostane obec na rozvoj infrastruktury. Uhrazeno z těchto

---

⁹² § 69 zákona 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky, ve znění pozdějších předpisů

prostředků je i případné napojení inženýrských sítí. Varianta č. II zajišťuje podporu nájemního bydlení nebo zajištění pobytu zdravotně postižených osob nebo osob v důchodovém věku. Z těchto prostředků se financuje čisté nájemné nebo jeho část, případně pobyt azylantů v zařízení sociálních služeb. Vlastníkem bytu může být obec nebo fyzická či právnická osoba. Třetí varianta se týká nabídky nájemních bytů postavených se spoluúčástí státu. V tomto případě není poskytnuta dotace na zajištění bydlení, v případě rozvoje infrastruktury je výše stejná jako u první varianty.⁹³

2.7. Nevládní sektor

2.7.1. Nevládní neziskové organizace

Tyto organizace většinou zajišťují v oblasti azylové problematiky právní, sociální a psychologickou pomoc a většinou je jejich působení spojeno s určitým regionem.

Sdružení občanů zabývajících se emigranty (SOZE)

SOZE je nevládní nezisková organizace, která pomáhá uprchlíkům a dalším kategoriím cizinců, přicházejících do České republiky. Tato pomoc spočívá v bezplatném právním, sociálním a psychologickém poradenství, v realizaci volnočasových a vzdělávacích programů a v komplexní sociálně-právní asistenci dlouhodobě usazeným cizincům a uznaným azylantům v procesu integrace do majoritní společnosti. Při zajištění standardů azylové procedury SOZE spolupracuje s UNHCR. Přijatelným řešením situací jednotlivců, rodin i uprchlických komunit je pak buď jejich plnohodnotná integrace do české společnosti, anebo dobrovolná repatriace do zemí původu.

---

⁹³ Usnesení vlády České republiky ze dne 20. prosince 2006 č. 1463

SOZE vzniklo s příchodem první vlny uprchlíků do Československa v roce 1990 a oficiálně bylo Ministerstvem vnitra zaregistrováno v roce 1992. Má své sídlo v Brně a poradci poskytují asistenci v brněnské kanceláři i ve všech azylových zařízeních na území Moravy a Slezska.⁹⁴ SOZE navíc provozuje Azylový dům v Brně. Zvýšenou péči poskytuje toto sdružení zranitelným skupinám uprchlíků a cizinců, jakými jsou osamocené ženy s dětmi, nezletilé děti bez doprovodu, nemocní, handicapovaní či různě postižení lidé.

Jednotlivé projekty SOZE se zaměřují na právní a sociální poradenství. V právní oblasti se jedná hlavně o zákony týkající se dotyčných osob (o azylu, o pobytu cizinců, o Policii, o nabývání a pozbývání státního občanství ČR) a právní pomoc týkající se zaměstnávání a samostatné výdělečné činnosti cizinců. V sociální oblasti SOZE asistuje při jednání na úřadech a pomáhá při ověřování a nostrifikaci dokladů o vzdělání, při vyhledávání konkrétního zaměstnání a při řešení otázky bydlení. SOZE zajišťuje i vzdělávací aktivity prostřednictvím kurzů (český jazyk, práce na počítači, pracovní integrace, motivace).

Organizace pro pomoc uprchlíkům (OPU)

I OPU se zabývá právní a sociální pomocí uprchlíkům a ostatním cizincům na území ČR, která je k dispozici v sídle OPU a její pracovníci dojíždějí do jednotlivých zařízení. Dlouhodobé právní poradenství poskytuje především vytipovaným žadatelům, kteří podle dostupných informací mají velkou šanci v řízení uspět.⁹⁵

Poradna pro uprchlíky (PPI)

---

⁹⁴ www.soze.cz

⁹⁵ www.opu.cz

Poradna pro integraci (PPI) je nevládní nezisková organizace věnující se osobám, jimž byl přiznán status uprchlíka a cizincům s dlouhodobým a trvalým pobytem na území České republiky, hlavně v regionech, kde jich žije větší počet.⁹⁶ PPI otevřela komunitní centra ve městech Brno a Ústí nad Labem a koncem roku 2000 bylo otevřeno další centrum v Praze. Zaměřuje se jak na konkrétní klienty, tak i na aktivity, které směřují k ovlivňování politiky a společenské atmosféry v oblasti uprchlictví a migrace. Každý sociální pracovník má vždy přidělen konkrétní region ČR, pracovníci PPI se tak pohybují po celé republice.

Sdružení Česká katolická charita (SČKCH)

Nezisková humanitární organizace Charita Česká republika je největším nestátním poskytovatelem sociálně zdravotních služeb v ČR. V oblasti migrace pomáhají pracovníci tohoto sdružení cizincům na území České republiky, kteří se ocitli v obtížné životní situaci. Do této skupiny patří lidé na cestách, migranti a uprchlíci. Projekty uskutečňuje v azylových zařízeních i plošně celorepublikově.

Česká katolická charita provozuje celkem 8 poraden pro migranty a uprchlíky, které se nacházejí ve všech diecézních městech ČR. Cizincům zde pracovníci poskytují bezplatné sociální a základní právní poradenství, asistenci a doprovázení při jednání (na úřadech, ambasádách, policii), tlumočnické a překladatelské služby, pomoc při hledání ubytování a zaměstnání, v odůvodněných případech i drobnou materiální nebo finanční pomoc. Pro zájemce je k dispozici i duchovní služba.

Diecézní charita Litoměřice provozuje na základě smlouvy se Správou uprchlických zařízení MV ČR ubytovny pro cizince s vízem za účelem strpění pobytu (Litoměřice, Brozany nad Ohří). Klientům je zde poskytováno ubytování, stravování, sociální asistence a volnočasové

---

⁹⁶ <http://www.p-p-i.cz/czech/index.htm>

aktivity. Kapacita ubytovny v Litoměřicích je 30 osob, v Brozanech 45 osob.⁹⁷

Běžencům, které zadrží pohraniční policie nebo těm, jež jsou navraceni do ČR v rámci readmisních dohod, nabízí Česká katolická charita prostřednictvím humanitárních miniskladů prvotní pomoc ve formě trvanlivých potravin, hygienických potřeb či oblečení. Sklady se nacházejí v blízkosti státních hranic se Slovenskem, Spolkovou republikou Německo, Rakouskem a také s Polskem. První příhraniční humanitární sklady začala Charita zakládat ve spolupráci s pohraniční policií v roce 1998, kdy Charita v rámci projektu s UNHCR prováděla monitorování pohybu nelegálních běženců přes státní hranice v oblasti severních Čech a po celé délce česko-slovenské hranice.⁹⁸

V azylových zařízeních Charita žadatelům poskytuje prostřednictvím sítě humanitárních šatníků oblečení a pořádá pro ně sportovní a kulturní aktivity. Pro děti pořádá sportovní utkání, výstavy, vánoční besídky, výlety a prázdninové tábory.

Nevládních neziskových organizací působí v ČR samozřejmě více. Patří mezi ně například Poradna pro uprchlíky, Centrum pro integraci cizinců atd.

2.8. Doplnková ochrana

Hlavním rozdílem doplňkové ochrany oproti azylu je nediskriminačnost pronásledování, kvůli kterému se udílí. Azyl totiž se udílí jen těm, kteří jsou pronásledováni z určitých důvodů. Současně ovšem nebylo možné - z humanitárních a někdy též politických důvodů - většinu těchto odmítnutých žadatelů o azyl deportovat zpět do jejich

---

⁹⁷ <http://www.charita.cz/article.asp?nArticleID=320&nDepartmentID=183&nLanguageID=1>

⁹⁸ Výroční zpráva SČKCH za rok 2005, SČKCH, Praha, 2006, str. 8

zemí původu a západní státy tedy ponechávaly odmítnuté žadatele na svém území na základě dočasných a méně výhodných povolení k pobytu (např. strpění pobytu). Evropská unie se nyní v souvislosti s budováním společného azylového systému rozhodla, že zharmonizuje i tyto „podazylové“ doplňkové typy humanitárních pobytových titul.⁹⁹ Doplňková ochrana má tedy lepším způsobem pokrýt situaci těch cizinců, kterým v jejich zemi hrozí újma, ovšem ne na diskriminačním základě, tedy nikoli pro jejich příslušnost k jedné z pěti azylově relevantních skupin. Půjde zejména o ohrožení života kvůli ozbrojenému konfliktu.¹⁰⁰ Doplňková ochrana může být cizinci udělena také za účelem sloučení rodiny. Na doplňkovou ochranu naopak nemá právo osoba, které se např. dopustila v zemi původu (nebo v zemi, odkud přichází) nějakého závažného trestného činu nebo představuje bezpečnostní riziko pro stát.

Osoby požívající doplňkové ochrany mají v podstatě stejná práva jako azylant, tedy srovnatelná s trvalým pobytem a po 5 letech pobytu doplňkové ochrany mají tito cizinci nárok na trvalý pobyt dle cizineckého zákona. Osobě požívající doplňkové ochrany se vydá cizinecký pas, pokud pobývá na území bez platného dokladu a nemůže jej získat ve státě, jehož je státním občanem, nebo v případě osoby bez státního občanství ve státě jejího posledního trvalého bydliště. Tito cizinci mají nárok na dávky poskytované podle zákona o sociální potřebnosti.¹⁰¹

Mezi povinnosti osob požívajících doplňkové ochrany např. patří oznamovat ministerstvu skutečnosti významné pro zachování doplňkové

---

⁹⁹ http://www.migraceonline.cz/studie_f.shtml?x=1914233

¹⁰⁰ Důvody pro udělení doplňkové ochrany vyjmenované v zákoně jsou: uložení nebo vykonání trestu smrti, učení nebo nelidské či ponižující zacházení nebo trestání žadatele o mezinárodní ochranu, vážné ohrožení života nebo lidské důstojnosti z důvodu svévolného násilí v situacích mezinárodního nebo vnitřního ozbrojeného konfliktu, nebo pokud by vycestování cizince bylo v rozporu s mezinárodními závazky České republiky. (§14a zákona o azylu)

¹⁰¹ § 103 zákona 100/1988 Sb. o sociálním zabezpečení

ochrany, chránit průkaz oprávnění k pobytu a prokazovat se jím příslušným orgánům.¹⁰²

2.9. Nezletilí bez doprovodu

Nezletilí a mladiství bez doprovodu zákonného zástupce jsou specifickou a nejvíce ohroženou skupinou. Jedná se o osoby mladší 18 let, které se nacházejí mimo zemi svého původu a které jsou odloučeny od obou rodičů, popř. zákonných zástupců a nebo se jejich zákonní zástupci o ně nemohou či nechtějí postarat. Za nezletilé bez doprovodu jsou považovány i děti, které přicházejí v doprovodu vzdálenějších příbuzných.¹⁰³

Česká republika je jednou ze smluvních stran Úmluvy o právech dítěte z roku 1989. podle této úmluvy má právo na zvláštní ochranu a pomoc poskytovanou státem dítě dočasně nebo trvale zbavené svého rodinného prostředí nebo dítě, které ve svém vlastním zájmu nemůže být ponecháno v tomto prostředí. Takovému dítěti stát zajistí prostřednictvím legislativy náhradní výchovu.¹⁰⁴

V roce 2005 požádalo o udělení azylu na území státu celkem 106 nezletilých. Nejčetnějšími skupinami, téměř polovina z celkového počtu, byli nezletilí z Číny a Indie. Převážná většina, cca 90% příchozích, požádala ve věku 16 a 17 let. Pro doplnění je též vhodné uvést, že standardní cestou, t. j. prostřednictvím přijímacího střediska ve Vyšních Lhotách, požádalo jen 25 nezletilých bez doprovodu, na letišti Praha-Ruzyně 41, ve výchovných ústavech) to bylo 6 a v zařízeních pro

---

¹⁰² § 53 b zákona č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších předpisů

¹⁰³ Vhodné postupy, Mezinárodní aliance nevládních organizací pracujících s nezletilými bez doprovodu (SCEP), třetí vydání, 2005

¹⁰⁴ Úmluva o právech dítěte, publikováno jako sdělení ve Sbírce zákonů pod číslem 104/1991, čl.20

zajištění cizinců využilo této možnosti 34 nezletilých žadatelů bez doprovodu.

Nezletilí žadatelé bez doprovodu jsou zastupováni soudem ustanovenými opatrovníky, jejich pobyt je zabezpečen ve specializovaných školských zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy pro cizince. Výkon opatrovnictví v případech absence rodičů a příbuzných provádí standardně odbory sociálně právní ochrany dětí úřadů obcí s rozšířenou působností jako orgány sociálně právní ochrany.

Původně byly tyto děti mladší 18 let umísťovány do dětských domovů a ty starší do Pobytového střediska MV ČR Kostelec nad Orlicí. V roce 2004 vznikla speciální zařízení pro děti cizince. Děti bez doprovodu jsou nyní umístěny do pražského Zařízení pro děti cizince nazvaného Modrá škola. Během tohoto pobytu se zjišťuje, v jakém jsou psychickém stavu, jaké jsou jejich znalosti, jaké vzdělání absolvovaly v zemi původu. Z Modré školy jsou pak děti přemístěny do zařízení Permon u Příbrami, kde navštěvují školu s rozšířenou výukou češtiny a mohou se tam také vyučit v některých oborech. Pobyt ve výchovném ústavu Permon je zajištěn i po dosažení věku 18 let prodloužením ústavní výchovy soudem nebo smlouvou v rámci přípravy na budoucí povolání až do 26 let věku.

K 1.2. 2007 bylo v azylovém řízení celkem 34 nezletilých žadatelů bez doprovodu, nejvíce z nich na území ČR přichází z Asie.¹⁰⁵

2.10. Vzdělávání

Cizinci v České republice mají v oblasti vzdělávání zásadně stejná práva a povinnosti jako státní občané České republiky, pokud není zvláštními předpisy stanoveno jinak. Podle Listiny základních práv a

---

¹⁰⁵ http://www.mvcr.cz/statistiky/2007/uprch02/5mbd_02.html#instance

svobod, která je součástí ústavního pořádku České republiky, se právo na vzdělání vztahuje i na cizince.¹⁰⁶

Docházka do předškolních zařízení není povinná, stát na pobyt nepřispívá a rodiče si musejí pobyt svého dítěte v předškolních zařízeních hradit sami. Zákon č. 561/2004 sb. stanovuje nárok dítěte na poslední rok vzdělávání v předškolních zařízeních zdarma, cizincům však tato možnost umožněna není.

Zabezpečení povinné školní docházky dětí azylantů a žadatelů o azyl je součástí mezinárodních úmluv, k nimž ČR přistoupila. Zákon č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů (azylový zákon) ukládá MŠMT povinnost zajistit podmínky pro vzdělávání žadatelů o azyl. Děti žadatelů o azyl žijící v pobytových střediscích a podléhající povinné školní docházce docházejí zpravidla do spádových základních škol. Základní školy zabezpečují základní jazykovou přípravu nezbytnou k úspěšnému začlenění dětí žadatelů o azyl do výchovně vzdělávacího procesu. Cizinec je nucen při nástupu do školy prokázat oprávnění k pobytu na území ČR.

Po dohodě s vedením azylového zařízení se základní jazyková příprava dětí realizuje zpravidla ve vyrovnávacích třídách ve škole nebo v prostředí pobytového střediska. V jedné vyrovnávací třídě se vyučuje maximálně 25 žáků, další vyrovnávací třída může být otevřena, přesáhne – li počet žáků v jedné vyrovnávací třídě 12.¹⁰⁷ Vyrovnávací třídy mají splňovat vyučovací a integrační funkci. O přeřazení žáka z vyrovnávací třídy do běžné třídy rozhoduje ředitel školy, na základě doporučení učitele, který žáka vyučuje. Vliv na přeřazení má také budoucí učitel žáka, se kterým ředitel přeřazení předem konzultuje. K integraci žáka by

---

¹⁰⁶ Zpráva o situaci v oblasti migrace na území České republiky za rok 2004, MVČR, Praha 2005, str.121

¹⁰⁷ Metodický pokyn k školní docházce žadatelů o azyl, č. j. 10 149/2002-22

měly též přispět i mimoškolní aktivity (navštěvování družiny, zájmových kroužků, zúčastňování se akcí, které pořádá škola apod.).

Většina žáků byla při zahájení školní docházky vybavena základními školními potřebami prostřednictvím dětských center pobytových středisek. Učebnice byly ve vyrovnávacích třídách používány spíše okrajově. Podle úrovně jazykových znalostí žáků si učitelé připravovali textové a obrazové materiály sami.¹⁰⁸

Určité komplikace mohou nastat v případě, když rodiče školou povinného žadatele o azyl volí Českou republiku pouze jako tranzitní zemi. Pak počet ve vyrovnávacích třídách kolísá a může dojít např. k nadbytku učitelů. Faktorem ovlivňujícím zapojení žadatele do třídního kolektivu často bývá, že se do vyrovnávací třídy nezřídka dostávají v průběhu školního roku.

Studium na středních školách je podmíněno úspěšným splněním povinné školní docházky. Pokud student při přijímacím řízení prokáže, že je schopen studovat v českém jazyce, je pro něj vzdělávání bezplatné. I na tomto typu vzdělávacího zařízení je student nucen prokázat svůj legální pobyt na území ČR. Ukončil – li žák povinnou školní docházku na jiném území než je ČR, musí při nástupu do školy prokázat osvědčení o uznání rovnocennosti zahraničního vysvědčení. Na veřejných státních školách mohou cizinci studovat bez ohledu na to, zda pobývají na území ČR krátkodobě, dlouhodobě nebo trvale. Školné je bezplatné, studuje – li cizinec v českém jazyce.

2.10.1. Výuka českého jazyka

Nespornou podmínkou integrace je zvládnutí domácího jazyka ze strany imigrantů. Schopnost hovořit česky má větší důležitost než jen jako nástroj pro každodenní komunikaci s ostatními lidmi. Je podmínkou

---

¹⁰⁸ Zpráva o situaci v oblasti migrace na území České republiky za rok 2004, str.123

Žadatelé o azyl a cizinci, jemuž bylo uděleno vízum za účelem strpění pobytu, a jeho dítěti narozenému na území se poskytuje na území bezplatná zdravotní péče v rozsahu péče hrazené ze zdravotního pojištění a dále zdravotní péče v souvislosti s nařízenou karanténou anebo jiným opatřením v souvislosti s ochranou veřejného zdraví. Náklady spojené s poskytováním zdravotní péče nese stát. Pokud náklady vzniknou zdravotnickému zařízení, jsou hrazeny z veřejného zdravotního pojištění. Výše uvedené osoby se pro účely veřejného zdravotního pojištění považuje za cizince s povoleným trvalým pobytem do doby, než bude rozhodnuto o udělení mezinárodní ochrany nebo jiném druhu pobytu na území.¹¹³ Žadatelé mohou být pojištěni u jakékoli pojišťovny na trhu. Vyskytuje se však problém, že některé z nich o to nemají zájem. Pak jsou pojištěni u Všeobecné zdravotní pojišťovny, která je povinna je pojistit. Narozdíl od občanů České republiky však uzavírají smlouvu o pojištění na dobu určitou.

Když v minulých letech kulminoval počet žadatelů v azylových zařízeních, byla ordinace praktického lékaře v každém z těchto zařízení. Dnes jsou pouze v přijímacích střediscích kvůli vstupním prohlídkám a v ZZC, kde je zdravotnický personál nonstop. V některých pobytových střediscích mají ordinace v pronájmu soukromí lékaři (Kostelec), v ostatních jsou zrušeny. Žadatelé tedy za zdravotní péči docházejí k obvodním lékařům v okolí azylových zařízení.

---

¹¹³ § 88 zákona č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších předpisů

3. Závěrečné shrnutí

Když v roce 2001 počet žadatelů o azyl dosáhl hodnoty přesahující osmnáct tisíc, bylo jasné, že vstup do azylového zařízení byl v mnoha případech motivován snahou cizinců legalizovat svůj pobyt na území ČR s možností zaměstnání nebo vyhnout se vyhoštění. V důsledku tohoto vývoje parlament projednal a schválil novelu zákona o azylu, která nabyla účinnosti počátkem února 2002.¹¹⁴ V oblasti migrace přinesla tato novela zásadní změny. Byla omezena možnost zaměstnání žadatelů tak, že po dobu jednoho roku ode dne podání žádosti nemohou pracovat. Pokud chtějí být po této lhůtě zaměstnání, musí požádat úřad práce o povolení.

Změny se udály i v dalších oblastech. Cizinci, kteří podávají žádost v ZZC, zde zůstávají po celou dobu azylového řízení, s výjimkou překročení zákonem stanovené lhůty 180 dnů, popř. soudně ukončeného zajištění. V případě neukončeného řízení jsou převezeni do azylového zařízení. Lhůtou dvou let od pravomocného ukončení řízení byla omezena možnost podat opakovanou žádost (tuto lhůtu lze prominout např. při změně situace v zemi původu). Vzešlo v platnost mnoho dalších opatření, která měla řešit prudký nárůst žadatelů, např. začátek azylové procedury novela navázala na prohlášení cizince, ze kterého byl zřejmý úmysl požádat o udělení azylu. Dalšími faktory ovlivňujícími počet žádostí je důkladnější monitoring žadatelů (EURODAC) a bezpochyby také dublinský systém.

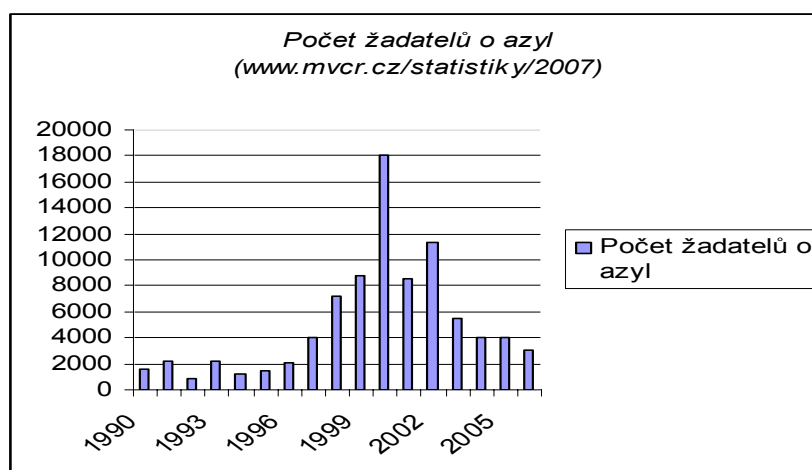
---

¹¹⁴ Migrace na území ČR za rok 2001, MVČR, Praha, 2002, str. 9

Česká azylová politika působí nejen na území ČR, ale začíná se přesouvat i do zahraničí. Například Česká katolická charita realizuje projekty Prevence ilegální migrace a stabilizace situace v dané zemi financované Ministerstvem vnitra na Ukrajině. Skrze ně realizuje projekty konzultačních a dětských krizových center. Jsou zaměřeny hlavně na potenciální migranty směřující do České republiky nebo do zemí EU a pomáhají jim tyto cesty zlegalizovat. Cílem však není migraci represivně bránit, ale spíše informovat, co je může v cílové zemi čekat.¹¹⁵

Graf 1 ukazuje, jak vzhledem k výše uvedeným faktům počet žadatelů o azyl v ČR klesá.

Graf 1

Pokud již cizinci o azyl zažádají, je vzhledem k nákladům za každý odbydlý den pro stát nejvýhodnější co nejrychlejší dobrovolná repatriace. Jedním z hodnotících faktorů programů, které se týkají této oblasti, je procento počtu podaných žádostí o repatriaci během a po ukončení řízení. Osoby, které se pro návrat rozhodly, dokonce dostávají finanční příspěvek na rozjezd v zemi původu.¹¹⁶

¹¹⁵ <http://www.charita.cz/article.asp?nArticleID=354&nLanguageID=1>

¹¹⁶ Roční program 2006 České republiky k Evropskému uprchlickému fondu

Pro budoucí sociální zabezpečení žadatelů je třeba v co největší míře využívat zdrojů EU jak ze strany ministerstva, tak nestátními organizacemi. Ze zdrojů Evropského uprchlického fondu se daří čerpat SUZ i nevládním organizacím (např. SOZE, PPI, CIC, SČKCH)¹¹⁷ finance na projekty, které mají v co největší měrou usnadnit žadatelům pobyt a eliminovat nejistotu, kterou mohou pociťovat. Konkrétní projekty financované EUF se týkají oblastí rozšíření volnočasových aktivit žadatelů o azyl, sociálního poradenství, psychosociální a právní pomoci. Těmito aktivitami se snižuje vliv takových faktorů, jako jsou odloučení od rodiny, přebytek volného času, monotónní prostředí či očekávané záporné posouzení žádosti, které mohou stupňovat sociální napětí a vyskytují se konflikty.

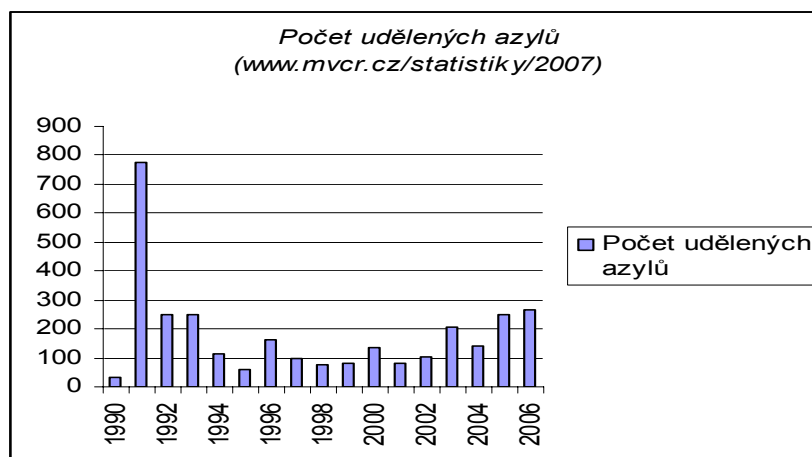
Pro cizince podávajícího žádost o azyl je složité se v proceduře orientovat, proto potřebuje právní a sociální pomoc. Příčinou obtížné dostupnosti informací pro cizince může být i neprůhlednost a nesrozumitelnost norem, které se týkají cizinců. Je-li systém nesrozumitelný, těžko se o něm poskytuje stručná, jasná a prakticky použitelná informace, která by přispěla např. k větší pravděpodobnosti udělení azylu.

Vzhledem k tomu, že ČR je již spíše cílovou zemí, zvětšuje se podíl úspěšných žadatelů o azyl (graf 2). Pozitivním ukazatelem je také stále se snižující rozpětí mezi žadateli a úspěšnými azylanty.

Graf 2

---

¹¹⁷ Žádat mohou i jiné subjekty (obce, školy).

Orientace ve společnosti nepřichází pouze s ovládnutím češtiny, ale většinou je k ní potřeba poznání, pochopení a přizpůsobení se systému společnosti a jejím kulturním zvyklostem. Integrace imigrantů je komplexním jevem, který má své podmínky a politické, právní, ekonomické, sociální, kulturní, psychologické a náboženské aspekty.¹¹⁸ Sociální participace se netýká pouze účasti na ekonomickém životě, ale i účasti ve spolcích, sousedské komunitě či dalších formálních a neformálních uskupeních je důležitý pro začleňování imigrantů do struktur a vazeb společnosti domácího obyvatelstva.

Při pobytu cizinců v ČR může docházet k vytváření jednolitých komunit, a to jak dobrovolným rozhodnutím imigrantů, tak i chováním majoritní společnosti. Jsou charakterizovány jako záchranná síť pro lidi, kteří se o sebe nejsou schopni ekonomicky postarat. V komunitě je možno najít jak finanční, tak sociální podporu. Charakterizování komunit jako uzavřených může být způsobeno nebo zesíleno i pohledem majority na imigranty. Nepochybně k tomu přispívá i jazyková nekompetence dospělých imigrantů, zvláště ze zemí, kde se nehovoří slovanskými jazyky.

¹¹⁸ Zásady koncepce integrace cizinců na území České republiky. In: Usnesení vlády ČR č. 689 ze 7. 7. 1999

4. Seznam použité literatury a pramenů

Metodický pokyn k školní docházce žadatelů o azyl, č. j. 10 149/2002-22

Migrace do ČR, Člověk v tísni, Praha 2006

Migrace na území ČR za rok 2005, MVČR, Praha, 2002

Migrace na území ČR za rok 2005, MVČR, Praha, 2001

Migrace na území ČR za rok 2005, MVČR, Praha, 2004

Migrace na území ČR za rok 2005, MVČR, Praha, 2005

Nařízení Ministerstva vnitra ze dne 11. ledna 2006, kterým, se stanovují kompetence, postup a podmínky vzájemné součinnosti SUZ, Policie ČR a Ministerstva vnitra při provozování zařízení pro zajištění cizinců

Pokyn MŠMT ze dne 4. června 2000, č.j. 21 153/2000-35

Roční program 2006 České republiky k Evropskému uprchlickému fondu, dostupné na <http://www.mvcr.cz/azyl/erf/program06.pdf>

Směrem ke společnému evropskému azylovému systému: Pohled UNHCR, UNHCR, Praha, 2003

Usnesení vlády České republiky ze dne 20. prosince 2006 č. 1463

Úmluva o právním postavení uprchlíků z roku 1951, publikováno jako sdělení ve Sbírce zákonů pod číslem 208/1993 Sb.

Úmluva o právech dítěte, publikováno jako sdělení ve Sbírce zákonů pod číslem 104/1991 Sb.

Vhodné postupy, Mezinárodní aliance nevládních organizací pracujících s nezletilými bez doprovodu (SCEP), třetí vydání, 2005

Výroční zpráva SČKCH za rok 2005, SČKCH, Praha, 2006

Zásady koncepce integrace cizinců na území České republiky. In: Usnesení vlády ČR č. 689 ze 7. 7. 1999

BARŠOVÁ Andrea, BARŠA Pavel. Přistěhovalectví a liberální stát. Brno, Mezinárodní politologický ústav, 2005

<http://www.charita.cz>

<http://www.icmpd.org/>

<http://www.iom.cz/>

<http://www.migraceonline.cz/>

<http://www.mpsv.cz/>

<http://www.mvcr.cz/>

<http://www.opu.cz>

<http://www.portal.gov.cz>

<http://www.p-p-i.cz/>

<http://www.soze.cz>

5. Přílohy

Příl.1

Vzor žádosti o udělení azylu
razítka přijímacího střediska

Foto

(3,5 x 4,5)

evidenční číslo

Žádost

1.

a) jméno:

b) příjmení:

c) dřívější příjmení (všechna):

2. Datum a místo (stát) narození:

3. Pohlaví:

4. Státní občanství:

a) v den narození:

b) současné/současná (uved'te všechna):

c) nemáte-li žádné, uveďte důvody:

5. Národnost/etnická příslušnost, ke které se hlásíte:

6.

a) jméno otce:

b) příjmení otce:

c) datum a místo narození otce:

7.

a) jméno matky:

b) příjmení matky:

c) datum a místo narození matky:

8. V jakých jazycích jste schopen se dorozumět?

9. Rodinný stav:

10. Počet osob, ke kterým máte vyživovací povinnost:

11.

a) děti do 18 let, jejichž jménem žádáte o udělení azylu, (jméno a příjmení, datum a místo narození, národnost, státní příslušnost a rodinný poměr):

b) uveďte jména a příjmení, data a místa narození a rodinný poměr dalších rodinných příslušníků, kteří současně s Vámi žádají o udělení azylu na území České republiky:

c) ostatní členové rodiny, kteří se zdržují mimo území České republiky, [místo jejich pobytu a ostatní údaje jako u písmene a)]:

d) příbuzní nebo známí, kteří pobývají na území České republiky, s jejichž pomocí po dobu řízení o udělení azylu počítáte:

12. Uveďte místa (stát, obec, ulice) a délku pobytu, kde jste se zdržoval posledních 10 let před příchodem do České republiky:

13. Uveďte, kterými doklady v současné době disponujete:

a) cestovní pas a vízum (druh, číslo, platnost do):

b) jiné doklady totožnosti (druh, číslo, platnost do):

14. Náboženské vyznání:

15. Jste sám nebo některý člen rodiny členem politické strany nebo jiné organizace:

16. Kdy a kde jste vykonával vojenskou službu:

17. Nejvyšší dosažené vzdělání: Doklady o vzdělání:

18. Povolání

a) odborné předpoklady k výkonu povolání:

b) dosavadní pracovní zařazení (delší jeden rok) a dobu jeho trvání:

19.

a) máte v současné době finanční prostředky (výše a měna):

b) máte movitý nebo nemovitý majetek (jaký a kde):

c) máte nárok na důchod nebo jinou sociální dávku (jakou, kde):

d) dostáváte materiální pomoc (jakou, od koho):

20. Kdy a z jakého důvodu jste opustil svou vlast:

Uveďte, kdy a kde jste se zdržoval od doby opuštění své vlasti do příjezdu do České republiky:

21. Pobýval jste po odchodu z vlasti v jiném členském státu Evropské unie? Pokud ano, uveďte, ve kterých členských státech Evropské unie jste pobýval (stát, obec, ulice), délku a účel pobytu, povolení, na základě kterého jste na území tohoto státu pobýval (druh, doba platnosti).

22. Opustil jste území členských států Evropské unie? Pokud ano, uveďte, kdy jste území členských států Evropské unie opustil, do kterého státu jste cestoval a kdy jste se na území členských států Evropské unie vrátil. Popište průběh cesty.

23. Z jakých důvodů žádáte o udělení azylu?

24. Zůstali ve Vaší vlasti příbuzní, vůči nimž máte závazky:

25. Kdy, kde a jakým způsobem jste vstoupil na území České republiky:

26. Kdy, kde a jakým způsobem jste vstoupil na území členských států Evropské unie?

27.

a) přes území kterých států jste do České republiky cestoval:

b) jak dlouho jste se zdržoval na území těchto států:

28. Uveďte, zda je Česká republika Vaším cílovým státem nebo pouze tranzitním, popište své představy o řešení Vaší situace:

29. Byl jste již v České republice, kdy a z jakého důvodu:

30. Navázal jste po dobu svého pobytu v cizině spojení se zastupitelským úřadem Vaší vlasti (kde, kdy, z jakého důvodu a s jakým výsledkem):

31. Žádal jste již o udělení azylu, jestliže ano (kde, kdy, s jakým výsledkem):

32. Bylo nebo je proti Vám vedeno trestní stíhání (kdy, kde, z jakého důvodu a s jakým výsledkem):

33. Čeho se obáváte v případě návratu do vlasti:

34. Jaký je Váš zdravotní stav:

35. Rozveďte na samostatném listu, který je nedílnou součástí žádosti o udělení azylu, důvody, pro které žádáte o udělení azylu v České republice, a jiné důležité okolnosti, které mohou osvědčit důvody k podání žádosti o udělení azylu.

Potvrzuji, že jsem byl poučen o svých právech a povinnostech po dobu pobytu na území České republiky, a to včetně práva kdykoliv se obrátit o pomoc na Úřad Vysokého komisaře Organizace spojených národů pro uprchlíky a kontaktovat další organizace zabývající se ochranou zájmů uprchlíků.

V   dne

.....
podpis žadatele
o udělení azylu

.....
podpis tlumočnicka

.....
podpis oprávněného
pracovníka ministerstva

Příloha 2

Příklad hlasování Komise na přidělování integračního bytu

Vážení členové Subkomise,

1) hlasování o obsazení integračního bytu v Písku navrženým kandidátem panem Z. P. je následující:

člen SK za PPI.....nehlasoval

člen SK za CIC.....souhlasí

člen SK za OPU.....souhlasí

člen SK za SOZE.....souhlasí

člen SK za SČKCH.....souhlasí

člen SK za Diakonii ČCE.....nehlasoval

člen SK za SMO.....nehlasoval

člen SK za MZ.....souhlasí a doporučuje

člen SK za MPSV.....souhlasí

člen SK za SUZ.....souhlasí

2 člen. SK za OAMP.....souhlasí

O návrhu hlasovalo 9 členů SK, 3 členové nehlasovali. Subkomise schválila většinou hlasů návrh na poskytnutí nabídky IB v Písku panu Zhan Peng XU v poměru:

ano 9 : proti 0 : zdržel se 0

2) hlasování o návrhu SUZ ve věci přijetí rozhodnutí, že již nebude paní K. poskytnuta standardní nabídka integračního bytu, neboť v zájmu azylantky zajišťuje bydlení CIC v místě, které si sama zvolila je následující:

člen SK za PPI.....nehlasoval
člen SK za CIC.....proti návrhu
člen SK za OPU.....zdržel se
člen SK za SOZE.....zdržel se
člen SK za SČKCH.....proti návrhu
člen SK za Diakonii ČCE.....nehlasoval
člen SK za SMO.....nehlasoval
člen SK za MZ.....pro návrh
člen SK za MPSV.....zdržel se
člen SK za SUZ.....pro návrh
2 člen. SK za OAMP.....pro návrh

O návrhu hlasovalo 9 členů SK, 3 členové nehlasovali. Subkomise návrh SUZ neschválila viz poměr hlasů:

ano 4 : proti 2 : zdržel se 3

Příloha 3

Žádost o povolení ke vstupu do azylového zařízení MVČR

Organizace

.....

Telefon : (příp. jiné spojení - e-mail, fax)

.....

Žádám o vstup do AZ pro tyto osoby : (jméno, příjmení, číslo OP
příp. jakéhokoliv platného dokladu) :

jméno, příjmení

č. OP

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

dny - konkrétně (příp. období)
 :.....
 v azylovém zařízení
 :.....
 Důvod návštěvy
 :.....
 Potvrzení organizace : (razítko, datum, podpis)
 V ..... Dne :.....
 Podpis zastupující organizace
 :.....

Poznámka: V případě záměru uskutečnit v azylovém zařízení MV ČR studentskou praxi nebo sběr dat formou dotazníkové akce, příp. jiné formy průzkumu je nutno takový záměr straně pokud již nejsou součástí žádosti o umožnění praxe).

S návštěvou :

Souhlasím

Nesouhlasím

Ředitel Správy uprchlických zařízení

